

CONGRÉS IN
TERNACIO
NAL·DE·LA·
LLENGVA·
CATALANA·

· MCMVI **86**

ACTUALITAT DE LA PEDAGOGIA DE RAMON LLULL

IMMIGRACIÓ I NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

EL GÒTIC EN ELS CASALS DE MUNTANYA

Si els seus estalvis són petits, raó de més per beneficiar-se del nostre servei "ESTALVI TERCERA EDAT". Tindrà la confiança d'un bon banc i traurà un bon rendiment dels seus diners.

Per a nosaltres, la Tercera Edat és la primera. I ho demostrarem cada dia.

ESTALVI TERCERA EDAT
Un estalvi de primera

Per poc que hi posi, en traurà molt.

LLUC

Revista bimestral
ANY LXV

Direcció:
PP. Missioners dels Sagrats Cors
Monestir de la Real
07010 Palma de Mallorca

Edita:
OBRA CULTURAL BALEAR

Informació i correspondència:
Apartat de Correus n.º 619
Telèfon 22 32 99
07080 Palma de Mallorca

Director:
Bartomeu Suau Tugores

Conseller-Delegat:
Ramon Ballester i Vives

Caps de Redacció:
Josep M. Llompart
Pere Llabrés i Martorell

Secretari de Redacció:
Jordi Valls i Casas

Consell de Redacció:
Gabriel Janer Manila
Josep M. Palau i Camps
Antoni Quintana
Gaspar Valero i Martí
Priam Villalonga de Cantos
Catalina Mir i Fullana

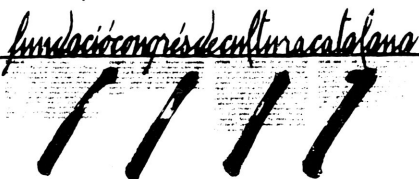
Subscripció: 1.150 ptes. anuals
Estranger: 1.400 ptes. anuals
Preu de l'exemplar: 225 ptes.

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Composició i impressió:
Taller Gràfic Ramon
Jaume Balmes, 39 - Tel. 25 44 32
07004 Palma de Mallorca

Dipòsit legal: P.M. 276-1958
I.S.S.N.: 0211-092X

Amb el suport de

sumari

Pàg.

- 2 **EDITORIAL: Agressivitats manipulades**
- 3 **Immigració i normalització lingüística**, per Martí X. March i Cerdà. Una constatació de problemes punyents en la societat mallorquina que reclamen una solució per part de tots.
- 5 Sebastià Serra i Busquets escriu una **valoració del Decret d'ensenyament de la nostra llengua catalana**, des de la seva experiència al Parlament Balear, davant els retalls i manipulacions que ha sofert el text de l'avantprojecte just abans de ser presentat a la discussió parlamentària.
- 7 **La cultura no s'imposa**. Josep M.ª Palau i Camps escriu sobre la lliure acceptació o el refús, per part dels escriptors, de la pròpia llengua i cultura.
- 9 **Actualitat de la pedagogia de Ramon Llull**. Uns apunts i unes reflexions de Miquel Deyà i Palerm sobre les idees i propostes bàsiques del Doctor Il·luminat sobre la tasca de l'ensenyament.
- 15 Vicenç Sastre escriu dues planes, en la secció de Defensa de la Natura, sobre el valor que per a Mallorca representa la nostra serra. **Per Sa Serra és una crida a la reflexió i a l'acció per potenciar i preservar de qualsevol destrucció les nostres muntanyes de tramuntana a ponent.**
- 17 Jaume Llabrés i Mulet ha preparat un acurat estudi, ben il·lustrat, sobre un element no gens conegut de la societat nostra antiga, en concret sobre **el gòtic en els casals de muntanya**. Ens en presenta una bona mostra: **Les cases de Son Catlar de Mancor**.
- 21 **El grup Blanquerna: jovent cap a la utopia d'un país**, per Pere Llabrés. Crònica i comentari d'un seminari d'informació i estudi, celebrat a Lluc a la fi del proppassat setembre, i que és el punt de partida d'un grup que, des de les seves arrels, vol empènyer el futur d'aquest país nostre.
- 23 Guillem Alemany i Morell ens ha enviat un manifest prou agosarat que no cal transcurar: **Sobre la crisi política balear: de la resposta indignada al manifest constructiu**.
- 24 **L'ESGLÉSIA NOSTRA** presenta aquest mes un tema d'actualitat per a la comunitat diocesana de Mallorca encara que ens vengui de molt enfora de la nostra illa. **La presència missionera de Mallorca a Burundi** està a punt de finir, per mor de les pressions governamentals d'allà, després de quasi vint anys de lliurament generós i sacrificat dels nostres preveres, religioses i seglars. Llegiu la carta-testimoni de Jaume Mas i Julià.
- 26 «La Caixa» ha organitzat un cicle de conferències, del 25 de novembre al 6 de desembre, sobre **la revolució quàntica**. Vegeu-ne el programa.
- 29 **Josep Serra i Pastor, batle de Sóller**, un apunt biogràfic de Mateu Morro sobre aquest militant d'Esquerra Republicana Balear.
- 31 Recensió del recent llibre de Bartomeu Bennàssar: **Església a la part forana de Mallorca**.

editorial

Agressivitats manipulades

És ja un costum que a la nostra premsa periòdica apareguin cartes, signades pels components de l'equip habitual, insistint en la confusió mallorquí (balear dirien ells, usant un terme que no ha usat ningú mai) versus català. Aquest tipus de carta, que d'acord amb l'Estatut de les Illes Balears, llei orgànica de l'Estat Espanyol, han de ser considerades més aviat il·legals, ja no produeixen gaire efecte de tant de repetir una i altra vegada els mateixos absurds arguments de sempre.

Però darrerament s'ha insinuat un altre tipus d'atac, provinent dels castellano-parlants que habiten en aquest país. Com exemple podríem esmentar una carta lamentable, apareguda no fa gaire a la premsa, amenaçant amb represàlies i poc menys que amb la guerra, si, donant acompliment a un

precepte constitucional i estatutari, seguim entestats a voler normalitzar el nostre idioma.

La maniobra pot esser perillosa perquè tracta d'enfrontar dues comunitats lingüístiques. No sabem d'on prové però en tot cas es tracta sens dubte d'una grollera manipulació.

Sabem per experiència, i ens ho demostra multitud de testimonis, que la immensa majoria dels castellano-parlants, arrelats en aquest país, estan al nostre costat i molts d'ells s'esforcen per integrar-se en la nostra llengua i en la nostra cultura.

Però la minoria abans esmentada pot crear una altra línia de confusió. Creim el nostre deure denunciar-ho.

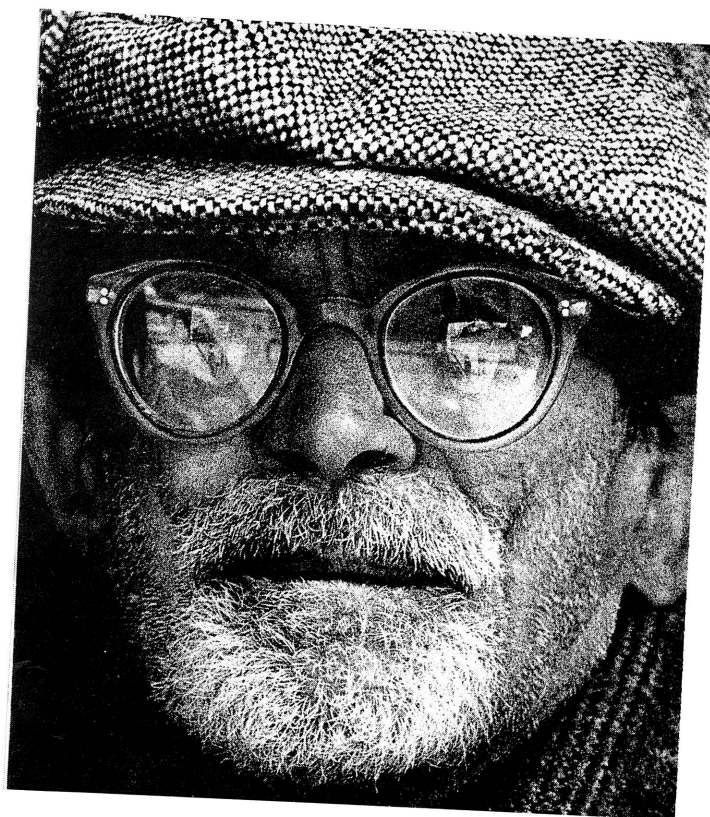

Immigració i normalització lingüística

per Martí X. March

Per començar l'anàlisi d'aquesta problemàtica ens hauríem de plantejar si la immigració, entesa en la seva globalitat, pot ésser, de fet, un element de dificultat i fins i tot d'impossibilitat en el camí i la perspectiva de la normalització lingüística. En aquest sentit, i en la meua opinió, cal rebutjar qualsevol plantejament inicial que vegi en la immigració un entrebanc per a normalitzar l'ús de la nostra llengua; seria aquest un plantejament discriminatori i excoent des del principi, i a més suposaria ignorar tota una sèrie de dificultats existents tant a nivell institucional dins determinats estaments polítics i sectors dirigents de les Illes, com a nivell popular dins la societat illenca autòctona; dificultats que se reflexen en el qüestionament de la unitat de la llengua catalana i en la manca real de voluntat normalitzadora, limitant aquesta a una simple **política de gests**. I aquestes dues actituds tenen, de fet, un reflexe dins determinats sectors de la població immigrada, mancada d'un mínim d'informació sobre aquestes qüestions i agobiada amb tota una sèrie de problemes quotidians —atur, vivenda, serveis socials, escolarització...— i d'una certa marginació per part de la societat illenca.

A més, en primer lloc, caldria saber en profunditat la realitat total de la immigració a nivell d'ubicació geogràfica, a nivell de la seva situació socio-laboral, a nivell del nombre d'anys que han viscut a Mallorca, a nivell del seu coneixement de la nostra llengua, a nivell de la seva actitud respecte de la normalització lingüística, a nivell del seu grau d'integració dins la comunitat on viu, a nivell de si pensen tornar al seu lloc d'origen i les causes del mateix, etc. En aquest sentit cal posar de manifest la necessitat de dur a terme un **Cens Lingüístic de les Illes Balears** —projecte que s'hauria d'emmarcar dins un projecte investigacional més ample a nivell del Principat de Catalunya i del País Valencià— amb l'objectiu de poder tenir el mosaic sociolingüístic de les Illes. Aquest coneixement de la realitat social i lingüística de la població illenca és, per altra part, un instrument imprescindible per a la realització d'un determinat tipus de política cultural, lingüística, urbanística i social; un tipus de política que partint d'una voluntat clara de normalització, no pot fer voluntarismes perillosos ni ignorar els entrebancs reals existents. Per tant, no estaria de més que els poders públics autonòmics, juntament amb l'Institut Nacional d'Estadística i amb els serveis estadístics propis, duguessin a terme aquest estudi sociolingüístic com a forma de conèixer un aspecte fonamental de la realitat social i cultural illenca.

En segon lloc cal plantejar-se el tema i el concepte de la **integració**. Efectivament, què vol dir això de la integració dels immigrants dins la nostra terra?, es pot reduir el tema de la integració a una simple assimilació cultural?, pot reduir-se el tema de la integració a una qüestió purament lingüística? Tot i que és difícil contestar en profunditat a aquesta pregunta, sí que cal tenir en compte alguns elements. Així no es pot pensar que la integració sigui una cessió unilateral, ni que la cultura de les Illes estigui totalment feta i acabada; ni que els immigrants —tot i que crec que la immigració com a grup compacte i homogeni no existeix— no aportin res a aquest procés; en aquest sentit cal rebutjar les postures tancades i dogmàtiques. La reconstrucció nacional de Mallorca i de les Balears només té sentit des de la perspectiva d'un treball col·lectiu de tots

els qui habitam aquesta terra. I això implica, per altra part, tenir una idea clara i concreta sobre el tipus de projecte social que es té per a les Illes, projecte que ha d'esser obert, dinàmic i amb la capacitat d'integració de la majoria de la població.

En tercer lloc cal rebutjar els plantejaments que reuedeixen el tema de la integració, de forma exclusiva, a una qüestió purament culturalista. És evident que aquest no és un problema únicament cultural i lingüístic, sinó que té altres elements de tipus urbanístic, d'estructura social, de psicologia i antropologia social, de demografia i d'economia, etc. Així doncs, reduir el tema de la immigració i de la seva integració a un problema de la llengua, és plantejar molt parcialment aquesta problemàtica. En aquest sentit l'existència de **ghettos** urbanístics a les barriades de Palma i a determinades zones industrials i turístiques de les Illes, la constatació de prejudicis per part de mallorquins cap «els forasters», la manca de consciència del problema per part de diversos sectors de la societat illenca, l'actitud contrària cap a la nostra llengua per part de nuclis d'immigrants, el fet que determinats sectors dirigents i de classe mitjana tinguin una mentalitat diglòssica —considerant el castellà com a llengua de prestigi—, l'absència de canals clars d'integració social, etc. són elements negatius per a la desaparició de barreres entre immigrants i illencs i, també, per a la normalització lingüística i cultural.

En quart lloc cal cercar tots aquells mecanismes que afavoresquin el procés d'integració; en aquesta perspectiva no cal oblidar el fet que als pobles de Mallorca s'estiguin donant aquests processos d'integració, de forma natural i progressiva, desapareixent algunes actituds discriminatòries; l'existència, per exemple, de matrimonis entre mallorquins i immigrants és un fenomen que cal valorar, malgrat la qüestió de l'ús de la nostra llengua estigui en funció d'una sèrie de factors, com per exemple el sexe de la persona castellanoparlant, el nivell cultural, el lloc on habiten, les amistats que freqüenten, el caràcter i la personalitat dels mateixos, la posició que ocupen dins l'estructura social, la seva ideologia i actitud, etc. Per tant, la recerca d'aquests mecanismes naturals d'integració —de tipus psicològic i urbanístic, d'esplai i de festa, d'educació i de treball—, és totalment necessària per a poder abordar aquesta problemàtica amb eficàcia.

En cinquè lloc cal articular tota una pedagogia per part dels partits polítics, dels sindicats, de les institucions de govern, dels ajuntaments, de les associacions de veïnats, etc. que tenguin en compte aquesta perspectiva de la integració i les seves dificultats i problemes. Cal donar a entendre com aquesta «integració» ha d'esser activa i simbiòtica, que no significa renunciar a res del que forma part del propi patrimoni cultural. Al contrari, tenint en compte que cada immigrant —andalús, murcià, extremeño, galleg, etc.— i que cada mallorquí té una pròpia tradició cultural —a vegades adulterada i alienada—, la nova cultura serà fruit d'una relació dialèctica amb les aportacions de tots i de les noves tecnologies, realitzada, emperò, sobre l'eix fonamental, malgrat no únic ni excloent, de la nostra llengua, del català com a llengua pròpia de les Illes Balears. Tanmateix aquest ha d'esser un procés flexible i pausat, però irreversible en el fons. Així la política lingüística que puguin realitzar en el camp de l'ensenyament, dels mitjans de comunicació social, de l'administració pública ha de tenir en compte aquests elements condicionants, evitant els salts en el buit.

Finalment cal estar alerta amb els qui sota una capa de progressisme estan duent a terme una campanya de lerroxisme que dificulta i, de fet, pot impossibilitar qual-sevol intent de convivència i de coexistència. Cal anar alerta amb els qui parlen dels immigrants com a classe oprimida i dels mallorquins com a classe opressora des de la perspectiva lingüística, prescindint de la situació d'anormalitat de la llengua, de la fragilitat i de la inexistència dels nostres instruments de normalització, de la competència desigual de l'Estat Central, de la nul·la voluntat normalitzadora dels «mass media» privats, de la colonització cultural que ens arriba dels Estats Units...; cal anar alerta amb els qui parlen d'una cultura immigrant com si fos un tot sencer i uniforme, i d'una cultura illenca pròpia i tancada, amb una concepció biculturalista i bilingüista del problema. Cal anar alerta amb els qui conceben el procés de normalització com un camí sense obstacles, passant per damunt de ritmes prudencials; cal tenir en compte, al respecte, que la manca d'informació és tan grossa que no deixa d'esser prou perillosa. Cal anar, doncs, cap a una política d'oficialitat de la llengua catalana, tot respectant els drets individuals dels castellanoparlants.

MARTÍ XAVIER MARCH CERDÀ

**Una cultura en marxa
per a tot un poble.**

Demaneu informació

**XARXA
CULTURAL**

Carrer Ample, 35 (Palau Marítim)
Telèfon 315 10 11 • Barcelona 2

Valoració del Decret d'ensenyament de la nostra llengua catalana

per Sebastià Serra i Busquets

Amb la data del 13 de setembre de 1985, ha estat publicat al Butlletí Oficial de la Comunitat Autònoma el nou «Decret d'ensenyament de la llengua i literatura pròpia de les illes Balears» i quatre ordres regulant aspectes parcials d'aquest Decret. Prèviament (al BOE del 6 de setembre), el govern de l'estat espanyol ja havia derogat el Decret i les dues Ordres que varen esser promulgades pel Ministeri d'Educació entre el 1979 i el 1982.

Creim que aquestes modificacions ja s'haurien d'haver fet molt abans. En concret, pensam que el moment oportú fou quan quedà aprovat l'Estatut d'Autonomia. Aleshores calia haver aprofitat les possibilitats de millorar la presència del català a l'ensenyament a partir de la utilització de la declaració estatutària de la doble oficialitat, d'aquest principi cal deduir-ne una consideració d'igualtat, i fent una interpretació adequada de la proclamació del català com a «llengua pròpia», la qual cosa suposa reconèixer-li la categoria de primera llengua.

De la mateixa manera, però, que creim que el Decret de 1979 s'hauria d'haver canviat fa temps per un altre que el milloràs, també pensam que la substitució d'ara és absolutament injustificable des de qualsevol perspectiva de racionalitat política. Volem dir que ens sembla del tot improcedent que el govern de la Coalició Popular hagi volgut regular l'ensenyament de/i en català uns pocs mesos abans que el Parlament aprovi la Llei de Normalització Lingüística, la qual establirà, entre d'altres coses, el marc d'ús legal del català a l'ensenyament d'una manera molt més precisa del que ho feia l'Estatut. Les presses del govern autònom ens semblen molt sospitoses. Ens sembla de sentit comú que hauria estat totalment lògic, sobretot després d'haver tengut la paciència d'esperar tant de temps, que s'hagués retardat un parell de mesos l'elaboració del nou Decret. I, a més, tenint en compte que tanmateix no s'aplicarà fins al pròxim curs. I l'absurd arriba a la categoria de llastimós quan comprovam que determinats aspectes del Decret aprovat pel govern de la Coalició Popular estan clarament en contradicció amb el Projecte de Llei de Normalització Lingüística que ells mateixos han presentat al Parlament. Tot plegat una gran exhibició d'incompetència.

Passem tot seguit a comentar alguns aspectes del recent Decret. Vegem, per començar, el contingut de la seva introducció.

Una cosa que s'hi observa ben fàcilment és l'afany dels redactors per elaborar un text que per una banda no representi una ruptura amb la lletra de l'Estatut i, de l'altra, que sigui digerible per les bases gonellistes del

PARLAMENT DE LES ILLES BALEARS

partit. Aquest difícil equilibri dona com a resultat una redacció plena d'ambigüitats i, fins i tot, de contradiccions.

Sobre la qüestió del nom de la matèria que pretenen regular és massa evident la voluntat ridícula d'evitar l'ús del nom científic de llengua catalana. Això suposa un retrocés en relació al rigor terminològic de l'Estatut i també en relació a l'actitud social sobre aquesta qüestió caracteritzada ja per la superació dels prejudicis.

Un aspecte que resulta grotesc és l'obsessiva insistència a reduir l'ensenyament del català a l'aprenentatge de les seves modalitats illenques. Sembla com si propugnassin l'estudi exclusivament dialectològic de la llengua catalana. Enfront d'aquestes intencions, potser sigui oportú que recordem als senyors del govern que els únics que han protegit realment, ara i en el passat, les modalitats característiques del català de les Balears són aquells que sense ambigüitats n'han defensat la seva unitat i, a la

vegada, la necessitat de l'existència d'una llengua comuna per als nivells cultes i formals. Contràriament, podem veure com els qui es presenten com a defensors obsessius de les nostres modalitats són els mateixos, per exemple els membres del govern de la Coalició Popular, que tant en l'ús públic com familiar rebutgen de manera habitual l'ús del català, fins i tot en les modalitats illenques que tant presumeixen defensar.

D'altra banda, ja seria ben hora que el govern de la Coalició Popular assumís l'encàrrec, expressat a l'article 14 de l'Estatut, d'ensenyar la llengua catalana «d'acord amb la tradició literària autòctona». Haurien de saber que els nostres escriptors clàssics del segle XX en tot moment acceptaren i usaren la normativa comuna. I si pretenen convertir Antoni M.ª Alcover en l'autoritat capaç de donar legitimitat científica a les seves tesis disgregadores, l'únic que aconseguen és demostrar el desconeixement que en tenen de la seva obra. A més ¿no vos sembla que és un acte d'hipocresia sabotejar l'aprenentatge de la normativa comuna mitjançant un Decret que està escrit en un català normatiu perfecte?

També s'equivoquen quan diuen que s'ha d'estudiar el català perquè és «la nostra llengua materna». No, el fet que determina l'obligatorietat del seu estudi, tal com ho diu l'Estatut, és el fet d'esser la llengua pròpia del nostre país. És a dir, és un criteri de territorialitat el que marca l'Estatut, i a més aquest criteri és l'únic que se pot usar amb coherència per garantir l'avanç en la normalització lingüística.

En un paràgraf se fan unes afirmacions de caràcter filològic totalment peregrines, fàcilment desmuntables per qualsevol batxiller mínimament espavilat. No són les distintes variants del català les que parteixen d'un tronc comú sinó que les branques són les llengües romàniques i el tronc comú és el llatí. No, senyors del govern, no sols tenen un punt de partida en comú sinó que encara són la mateixa cosa.

L'apartat dedicat a la immigració, certament confusoriari, demostra la manca de voluntat de clarificar quina ha de ser la política d'integració lingüística i cultural d'aquest sector social. Hi sobren ambigüitats i hipocresies i hi fa falta la determinació de reconèixer, ja d'una vegada, als immigrants i als seus fills els mateixos drets i deures lingüístics que a la resta dels mallorquins.

Quant al cos del Decret, voldríem assenyalar com a principals punts negatius els següents:

a) Discrimina descaradament la nostra llengua i literatura pel fet d'introduir-les com a matèries simplement optatives a COU i a tercer de F.P. El castellà i l'idioma estranger hi són matèries obligatòries. Aquesta decisió suposa un atemptat injustificable contra el principi d'igualtat del castellà i del català derivat de la doble oficialitat que estableix l'Estatut. Pensam que és una il·legalitat inqüestionable. A més, també resulta discriminatori si el comparam amb el tractament que rep la mateixa llengua a les altres comunitats catalanoparlants de l'estat, o si el comparam amb el que reben el gallec o l'euskera, ja que l'assignatura de llengua té, pertot arreu, caràcter d'obligatòria.

b) El Decret també és negatiu perquè no estableix la igualtat d'hores lectives entre el català i el castellà. Fins i tot té una situació d'inferioritat horària respecte a l'idioma estranger.

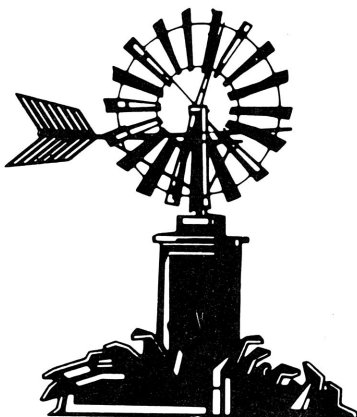
c) L'ensenyament en català, que suposadament el govern pretén impulsar presenta unes possibilitats d'expansió a partir del Decret certament escasses. A diferència del que han fet altres comunitats autònomes que l'han introduït mitjançant Decret, el govern de la nostra Comunitat Autònoma converteix l'ensenyament en català en una utopia de difícil realització amb la introducció de tota una sèrie de barreres burocràtiques difícils de superar.

d) No substitueix la concessió d'exempcions per la creació als centres docents d'unes classes intensives d'acolliment per a integrar amb rapidesa els alumnes procedents d'altres àrees lingüístiques.

Tot plegat, i aquesta valoració encara se podria allargar molt més, el Decret promulgat no representa cap avanç en el procés de la normalització del català a l'ensenyament. I si no avançam, en realitat retrocedim.

Per ventura de les conviccions personals i polítiques sobre la nostra llengua del grup popular no en podíem esperar gaire cosa més. Com a mínim, però, hauria estat desitjable que el seu comportament s'ajustàs a la lletra i l'esperit de l'Estatut. No ha estat així. I per això hem de dir clarament que aquest Decret no ens serveix.

SEBASTIÀ SERRA I BUSQUETS
PSM - Esquerra Nacionalista

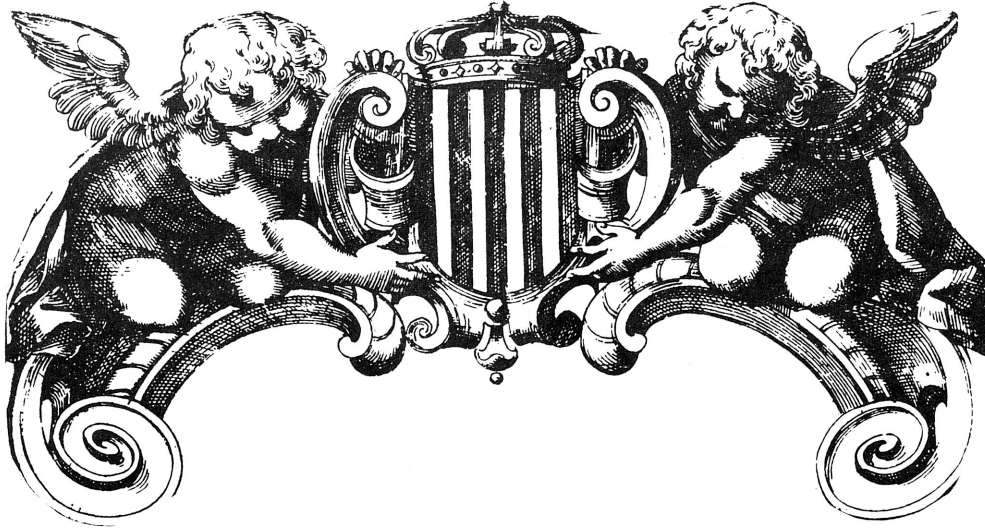

Diario de Mallorca

un diari

per a tots els mallorquins

La cultura no s'imposa...

He extret aquest títol d'una entrevista publicada en el diari i són paraules d'un determinat personatge de la política nostrada.

La cultura, una cultura determinada, efectivament no pot imposar-se i cadascú pot, lliurement i almenys en teoria, triar aquella cultura que més li abelleixi però, és clar, haurà de fer front a les conseqüències de la seva tria.

Per exemple: El poeta d'origen cubà José M.ª de Heredia va triar la cultura francesa, potser perquè vivia a París, i va publicar tota la seva obra en llengua francesa. Va animar, a París, un saló literari i va publicar, entre altres coses, una col·lecció de cent divuit sonets amb el títol de «Les Trophées». Va fer la seva tria i va triar una cultura que, en realitat, no era la seva d'origen. No sé si algú altre ha criticat aquesta postura d'Heredia, però sí que record que a l'Hotel Formentor, prop del pavelló conegut amb el nom de «Club de los Poetas», hi havia una gàbia amb un papagai. En aquesta gàbia, un dia i per mans de no sé qui, hi va aparèixer un rètol que deia: «José M.ª de Heredia». Pens que es tractava d'una crítica pel seu abandó de la cultura que li era pròpia.

Per altra banda el poeta de Reus, Joaquim M.ª Bartrina, també va fer la seva tria cultural i, encara que hi ha alguns escrits esparsos seus en la seva pròpia llengua, quasi tota la seva obra és en llengua castellana. Que sapiguem això no li ha aportat excessives crítiques, encara que el seu gest de tria no difereix del de José M.ª de Heredia.

Es veu, però, que tot depèn de quina cultura hom tria. El que és segur, però, és que hom accepti aquella cultura que la seva naixença hagi determinat perquè, al cap i a la fi, la providència, al néixer, ja ha fet la tria per nosaltres.

És a dir que, en general, la cultura, contràriament al que es diu en el títol d'aquest article, s'imposa i ja ho imposa el sol fet de néixer en una determinada geografia. Renegar de la pròpia cultura pens que no és cap títol

nobiliari... ve a ser, una mica, com renegar de la pròpia mare o de la pròpia terra.

Per altra banda també hi ha una altra imposició de la cultura i aquesta altra imposició ve determinada per cadascun dels estats que, en el seu territori tenen una política cultural que fa que imposi als seus ciutadans un model determinat de cultura.

Per exemple, si voleu estudiar per a metge, us haureu de subjectar al programa d'assignatures que l'omnipotent Estat haurà fabricat per a tots aquells que vulguin seguir aquests estudis. I, naturalment, no us podreu escapar d'estudiar, per exemple, el sistema nerviós humà encara que el que realment uns interressi sigui l'especialitat d'osteologia.

Això, és clar, és portat a l'extrem perquè, naturalment, és beneficiós i saludable que hom sàpiga com més millor de totes i cadascuna de les coses.

Per tant no sé per a quina raó ha de ser obligatori estudiar, per exemple, trigonometria i no ho ha de ser estudiar català —i fins i tot estudiar en català— en unes terres en les quals aquesta és la llengua autòctona.

La cultura, com hem dit, la imposa l'Estat i, així, arribam a la conclusió a la qual es va arribar en la reunió d'escriptors catalans, gallecs i bascos i que va quedar plasmada en l'anomenat «Manifest de Poblet». Les nostres respectives cultures, es deia en aquell «Manifest», no podran gaudir de «normalitat», fins que al darrere de cadascuna no hi hagi un estat, perquè el que són les autonomies, almenys fins ara, de poca cosa serveixen, almenys ara i ací, i la nostra llengua cada dia es troba més malmesa i empobrida.

Jo recomanaria al nostre Govern que, fent un esforç si és necessari, hi pensàs una mica. Ara, amb la «Llei de normalització lingüística» en té l'oportunitat.

La cultura, doncs, s'imposa!

JOSEP M.ª PALAU I CAMPS

CÒMODA

FÀCIL

SEGURA

RÀPIDA

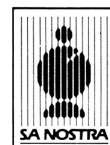
ACTUAL

Arguments directes, senzills,
perquè pensam que la senzillesa
no lleva eficàcia.
Avui, gràcies a la targeta
«Sa Nostra», podeu disposar,
ingressar i estar al corrent de les
vostres operacions sol·licitant el
saldo de la vostra llibreta o
l'extracte del vostre compte corrent.

**SERVIU-VOS
AUTOMÀTICAMENT**

**CAIXA DE BALEARS
"SA NOSTRA"**

Actualitat de la pedagogia de Ramon Llull

per Miquel Deyà i Palerm

He fet llargs i sovintejats passeigs pel boscatge lul·lià tractant d'estudiar la diversitat dels seus arbres: l'arbre elemental, el vegetal, el sensual, l'imaginal, l'humanal, i així fins a les setze espècies, posant atenció en les diverses castes de «ràils, troncs, branques, rams, fulles, flors i fruits». A l'ombra d'aquests arbres he llegit el **Blanquerna**, el **Libre de Meravelles**, la **Doctrina Pueril** i bastants d'altres.

Prenia moltes notes que he ordenat en un treball que se pot titular «Mitjans i procediments de la pedagogia lul·liana». Crec haver-ne reunit els principals elements i, com Fèlix, m'he meravellat molt de la quantitat i qualitat d'idees que consider encara aprofitables avui, després de tant de temps en què foren escrites pel Mestre Ramon. Encara que sia un poc arriscat m'atreveixo a afirmar que notables autors actuals no diuen molt més. I vaig haver de suspendre de moment la recerca per por de no fer el treball excessivament llarg.

Mentre ordenava els apunts estava pensant: per què tot aquest material ha de romandre arreconat? No seria possible formar un grup de **mestres lul·lians**?

* * *

Tractarem de la formació d'aquests mestres lul·lians, del contingut de la pedagogia lul·liana i de com dóna resposta a qüestions plenament actuals sobre l'educació.

És possible que alguns lectors en certs moments creguin que hem perdut de vista Ramon Llull i els seus mestres. Si teniu l'amabilitat de continuar llegint, veureu, emperò, que tots els temes seran tractats seguint les ensenyances del Mestre.

* * *

Gravat de la 1.ª edició del «L. de Blanquerna» (València, 1521)

Voldríem per als mestres lul·lians: cultura general, extensa, intensa i al dia; formació professional i capacitat crítica de reflexió.

La cultura de Ramon Llull era completíssima. Coneixia els quatre factors culturals del segle XIII: el cristianisme, la cultura romana, les aportacions dels pobles bàrbars i les obres filosòfiques, científiques i artístiques orientals, gregues i jueves. De manera especial era coneixedor de les obres de les diferents tendències musulmanes.

Posseïa un coneixement profund de la filosofia dels segles passats, com també de la pedagogia. I estava al dia quant a la producció dels grans filòsofs i pedagogs del seu temps.

Hem d'assenyalar dos aspectes de la cultura general: en primer lloc, la

informació o sia l'adquisició de coneixements concrets, notícies, coses que satisfan el nostre esperit de curiositat. La sola informació deixa a mig camí, faria mestres magatzems, molt nodrits si voleu, però no hi ha cap coneixement concret que no estigui integrat en una **ordenació**. Necessitam, en segon lloc, classificar, ordenar tots els materials perquè hem de satisfer l'exigència de raó, pròpia de l'home, si volem tenir coneixements concrets.

Convé aclarir el que hem dit amb una reflexió: la formació del mestre ha arribat a subdividir-se en multitud de sectors sense contacte mutu i sense relacions vives. Potser hagi estat rica en comprovar i conèixer fets i dades científiques, però ha estat pobre en pensaments, principis, idees unificadores. En el mestre, el profes-

sional ha arribat a subjugar l'home, el pensador, l'investigador. Agitat pel corrent sempre creixent de dades, ha estat mancat de suport d'idees mares, sense un fi precís ni determinat.

És evident que no hi ha ordenació sense principis ordenadors. Sobre aquest tema insistirem encara més endavant.

* * *

La base de la formació pedagògica i en part de la mateixa **cultura general**, seria facilitada als mestres lul·lians per l'estudi reposat, reflexiu, de les obres de Lull, especialment de les relacionades més directament amb la problemàtica educativa. Totes elles són un model de coneixements pedagògics ordenats segons principis fonamentals, vàlids per tot temps i exposats d'una manera clara.

Per entendre bé la pedagogia de Lull crec necessàries les consideracions següents:

El valor d'un sistema educatiu resideix, en darrer terme, en l'íntima relació entre la concepció de l'educació i la concepció de la vida.

Durant molt de temps han cregut els homes que la ciència moderna era capaç de determinar el sentit de la vida. Pareix que aquesta teoria ha fracassat.

Vegem la precisió amb què Claparède ha expressat aquest fet: «Se pretén de vegades que la ciència és capaç d'administrar un ideal. Estaria bé que ens persuadíssim que això és un error. La ciència explica el curs dels fenòmens, però mai prescriu que els fenòmens se desenrotllin conforme a tal o tal curs. La química ens ensenya la potència explosiva de la dinamita, però no ens diu l'ús que hem de fer d'aquestes facultats explosives ni si hem d'emprar-la per fer saltar una mina o per cometre un atemptat... I això és tot. Una vegada donada la recepta, res ens diu de l'ús que n'hem de fer» (1).

«Per arribar als nostres fins més pràctics —escriu Chesterton— és, sobretot, necessari: veritats generals, una concepció de la vida o una religió» (2).

Les anteriors consideracions, expressades naturalment amb un altre estil, podem trobar-les en les obres lul·lianes.

Lull clarament féu l'opció pel cristianisme, que eleva, sintetitza i regeix tota l'obra lul·liana. De tal manera que el Dr. Tusquets titula la seva tesi doctoral: «Ramon Lull, pedagog de la Cristiandat».

Prescindir de l'aspecte religiós de Lull, com intenta qualche autor (3), és no entendre encertadament res de la pedagogia lul·liana, no sols de l'aspecte moral, sinó fins i tot de l'aspecte intel·lectual.

La pedagogia de Lull té un estil vital i literari, un esperit juvenil i un ideal cavalleresc.

En moltes de les pàgines de les seves obres crida l'atenció la prodigiosa imaginació i la gran capacitat vulgaritzadora dels conceptes més difícils. És impossible llegir els escrits de Lull sense contagiarse d'un gran dinamisme, remei contra qualsevol opressió, com també del defalliment. No és una pedagogia per a apocats.

* * *

Què trobarem en la pedagogia de Ramon Lull?

Un estudi del subjecte de l'educació per ordenar-lo als seus fins individuals i socials.

Una teoria de les facultats, senzilla, però completa. No és voluntarista; equipara les facultats en dignitat i utilitat. En la pràctica concedeix més o menys valor segons les circumstàncies del cas.

Aquesta teoria li serví per idear una pedagogia diferencial, no sols de les edats i sexes, sinó dels diversos oficis i professions.

Ideà unes proves enginyoses per investigar la vocació professional i el caràcter dels escolars.

Dos plans d'ensenyament complementaris. Un d'ensenyament reglat, dividit en tres etapes: **nocional**, de 8 a 14 anys, en el qual s'empraria material de tipus enciclopèdic; **mitjà**, especialitzat, fins al 18 anys; **universitari**, de tipus superior. La instrucció especialitzada afectava no sols les professions clàssicament intel·lectuals, sinó també els oficis.

El segon pla era per a l'educació popular, destinat a totes les classes socials. Podien intervenir-hi no sols mestres, sinó col·laboradors extrets de tots els nivells socials, estats i capes professionals.

Una metodologia original, composta de mètodes lògics, psicològics i morals, basada en principis fermes i explícits. Lògics són l'**Art** (inventiu) i el **Liber de Ascensu et descensu** que és classificador, clar i senzill.

Una riquesa de procediments psicològics. Quantitatius d'intensitat, de vivacitat: paraula, intenció, activitat. Qualitatius: la circulació i la irradiació mentals.

Procediments mnemotècnics i gràfics: figures, lletres significatives, cambres, cercles concèntrics i rotatoris.

Nombrosos llibres de text: enciclopèdies hàbilment i amb genialitat acomodades a la mentalitat dels escolars. Estan enfocats a la pràctica i a l'esdevenidor dels alumnes.

No totes les idees explorades per Lull són originals. N'hi ha de còpiades i altres adaptades.

Té algunes idees equivocades i altres d'impossible aplicació actual. Avui o no les escriuria o les rebutjaria; l'esperit observador i dinàmic del mestre no toleraria per cap de les maneres la fossilització ni l'aplicació perquè sí, ni la rutina de les seves ensenyances.

Seria una equivocació, davant l'exuberància lul·liana, pensar que Ramon ho digué tot. Els mestres lul·lians, ja ho hem dit, han d'estar al dia, per tant estudiaran les noves teories de l'educació, les quals no sols ampliaran el seu horitzó pedagògic, sinó que projectaran nova llum sobre els principis de la pedagogia lul·liana.

* * *

Tota l'obra lul·lística i, de manera especial, la pedagògica és un acabat model de rigorosa **sistematització**, a nivell teòric i pràctic.

Lull distingeix clarament lo absolut de lo relatiu, lo permanent i lo provisional, lo autèntic i lo fals: una jerarquització que arranca dels **principis fonamentals**.

Si passam al terreny de la pràctica succeeix el mateix. No emprèn cap realització que no estigui escrupolosament planejada, amb tots els elements ordenats segons principis fonamentals, fins i tot d'ordre polític i econòmic. Així, diu Tusquets, que abans de començar una obra, llibre,

gestió diplomàtica o d'aixecar un convent, elabora un projecte ordenat i minuciós com si se tractàs d'una campanya militar.

La importància dels principis fonamentals és recalçada avui per molts d'autors. La darrera nota recollida diu que la manca de preparació específica en investigació educativa és produïda per «no esser guiats pels **grans cossos organitzats** de coneixements». «El mestre ha d'estar assabentat de quines són **les grans línies de recerca**». «És necessari conèixer els **corpus teòrics** i els **paradigmes més emprats** pels investigadors en la seva recerca». «El seminari va organitzar-se partint de **dues idees bàsiques...**». «Vàrem partir d'un **principi**».

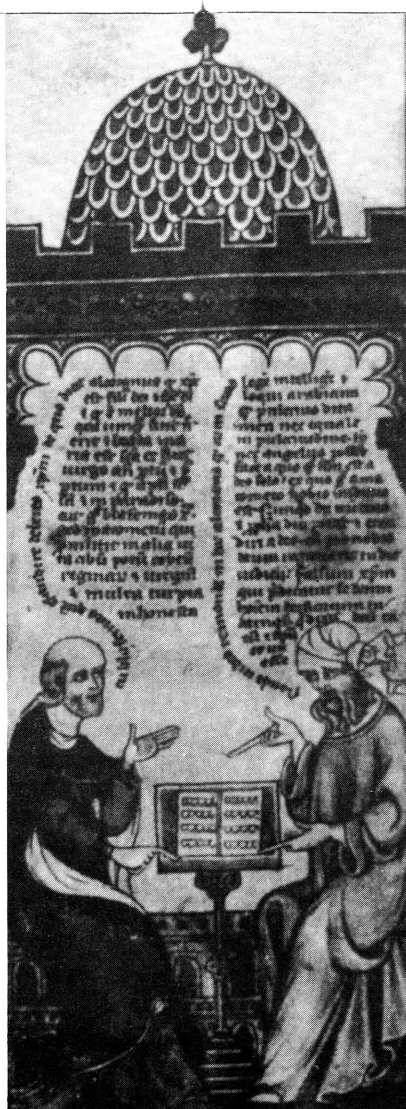
No serà una mania meua la insistència sobre els principis fonamentals ordenadors?

Aquesta idea s'inicià en mi veient l'actuació del meu millor mestre, Miquel Vila. Prengué cos a l'Escola Normal davant el comportament d'alguns professors: a poc a poc, entre els petits exemples vius de cada dia i la prolongada convivència amb ells, vaig anar comprenent que el seu procedir no era una cosa superficial, sinó que obeïa a una estructura mental sobre principis bàsics fonamentals.

Aquest tema quedà arxivat en el subconscient mentre treballava a l'escola particular «Liceo Ripoll».

Però a mig curs de la primera escola nacional on vaig treballar, un concurs de trasllat que resolgué **casos idèntics de dues formes completament contràries** me produí una forta decepció; també hi influí el fet que jo vaig sortir perjudicat. Des d'aquest moment els fets m'han duit a la conclusió de la manca de **principis fonamentals** clars, vàlids, fiables, per part dels regidors de l'educació nacional. Sols hi ha hagut unes poques excepcions. Aquesta és la mateixa conclusió dels estudiosos.

Cada pas de nous titulars del M.E.C. (amb diferents noms) ha suposat un esplet de modificacions, però no d'acord amb una ordenació educativa total, és a dir, des dels infants petits fins als darrers escalons de la Universitat. Les improvisacions han estat a l'ordre del dia.

Breviculum de Karlsruhe

I ara, hi ha els sospirats i necessaris principis? El que els conegui que ho digui clar i llampant.

Cada dia s'estén més l'al·lèrgia als **principis absoluts** dels quals en bona filosofia no se pot prescindir. Es rebutgen i s'eleven a categoria de dogmes afirmacions que no resisteixen una mínima crítica serena.

Vegem uns exemples.

Retallam de la premsa professional les paraules literals d'un alt dirigent del M.E.C. en la presentació de la reforma dels programes del cicle superior d'E.G.B.:

«Otra área es la de las matemáticas. El aprendizaje de esta materia está pensado bajo dos aspectos fundamentales: el formativo y el instrumental. Las matemáticas desarrollan la capacidad mental a nivel formativo y, por tanto, enseñan a discurrir,

y en general contribuyen a la formación completa de los alumnos. Bajo este punto de vista, **el enfoque de la asignatura deberá ser relativista y no dogmático**» (4).

El més sorprenent d'aquesta afirmació és que tenguim com a subjecte una ciència rigorosa com la matemàtica, precisament la ciència que ha servit de model de científicitat en gairebé tot temps i de pedra de toc per a superar el relativisme a principis de segle. Ni els matemàtics ni els filòsofs estan d'acord amb aquesta afirmació que és senzillament un residuu del superat i desfasat psicologisme. S'hi sostenia que les veritats de la lògica i les matemàtiques eren producte del psiquisme humà i que, com a tals, depenien de la constitució biològica, psíquica o cultural del ser humà, de la mateixa manera que el vestit depèn de condicions climatològiques i culturals. Un cervell estructurat d'una altra manera o acostumat a prendre per falsos els postulats bàsics de la geometria, la matemàtica seria tan distinta que no hi hauria pràcticament coincidència en el que consideram veritat matemàtica.

La protesta més contundent no se féu esperar. Frege i Husserl, inspiradors de la **filosofia analítica** i la **fenomenologia** respectivament, juntament amb altres matemàtics, estigueren d'acord a afirmar que «els nombres són tan objectius com la mar» i que la veritat és independent de les condicions biològiques i culturals que fan possible el seu descobriment. La matemàtica no és una ciència de fets contingents, sinó d'idees i de lleis que són independents dels fets i que cap fet les pot desmentir (5).

El psicologisme du al relativisme i aquest porta necessàriament a l'escepticisme. Si les matemàtiques són relatives, o no s'han d'ensenyar o s'ha de fer afegint sempre la clàusula: «**X pensava tal cosa de Y,**

(1) Claparède. Psychologie de l'enfant. Pág. 106.

(2) Chesterton. Heretics. Pág. 140.

(3) Pastre. Quaderns d'estudi. Desembre 1916. Pág. 190.

(4) Escuela española. N.º 2.734. 20 set. 1984. Pág. 3.

(5) Miquel Jaume. Apunts de Filosofia (inèdit).

però Z pensava una altra cosa i no hi ha manera de treure en clar qui dels dos tenia raó». Només manca afegir: **Al·lots, no estudeu matemàtiques, que tant mateix potser l'any que ve llurs teoremes no estaran de moda!**

Un altre exemple. Es disposà que tendran ensenyament religiós els alumnes que ho demanin, per a la resta hi haurà classe d'Ètica. Però un bon dia el MEC estudià la conveniència d'introduir una nova matèria denominada: «Educatió per la convivència», que substituiria les classes d'Ètica i de Religió.

L'educació se realitza en dos camps principals: l'intel·lectual, que serveix per l'exercici de la intel·ligència, i l'ètic, que té entre els seus fins la formació de la voluntat.

Tots els tractats d'ètica de qualsevol tendència afirmen que la convivència és el fruit natural de la formació ètica. Arrancar a la convivència la fonamentació ètica és convertir-la en una planta sense arrels, i es queda en una pura superficialitat. És implantar aquells llibres que en dèiem «tractats d'urbanitat» (6).

Aquest darrer cas pot completar-se amb la següent reflexió. I servirà per comprovar que no ens hem allunyat del tema, sinó que tractam de contribuir a la formació de la capacitat de reflexió crítica dels mestres lul·lians.

És encertada i notable la doctrina de Lull sobre la formació de la consciència sobretot des del punt de vista de l'educació moral. I té molta raó, perquè la moral és el pla propi de l'home. Mentre no ens elevem al terreny de lo bo i lo dolent, de lo just i de lo injust, ens mantenim al nivell dels sers irracionals. Llevem la moral i acabarem amb la humanitat perquè haurem abolit la raó. És la mateixa raó la que jutja els aspectes ontològic i ètic dels sers.

La pedagogia ha de formar el sentit moral de la consciència. Per això em sorprèn el que a manera de **principi fonamental** (?) se digui: «s'ha de respectar la consciència del nin». I em ve a la memòria la següent anècdota **històrica**.

Unamuno, rector de la Universitat de Salamanca, estava una tarda molt molest pels crits d'una multitud: **«Volem el cap de X!».**

—Però, és que X ha tingut mai cap? — contestà Unamuno des del balcó.

Ara contestem: és que els nins tenen consciència? I una reflexió semblant podríem fer sobre **la llibertat del nin**. Tot el problema de l'educació està a dirigir la llibertat del nin cap al bé.

Aquí, Lull té molt a dir: El seu esperit didàctic-moral és summatment juvenil. Sobrevalora fins i tot la personalitat de l'alumne; és afectuós i alegre, invita a l'heroisme, obre immensos horitzons i no es nega a orientar el jovent en el problema del

sexe (no ho deia amb aquestes paraules) i de la vida social.

* * *

Quan una empresa té uns principis clars, assimilats pels dirigents, la seva feina que no serà poca i fàcil, consistirà a aplicar els principis a les noves circumstàncies que es presentin.

No és aquest el cas de la nostra problemàtica educativa. Hi ha hagut, hi ha ara, els tan al·ludits principis fonamentals? O han estat/estan tan difusos que es fa difícil desenrotllar-los puntualment?

No podem oblidar el fet de l'ex-

Què fa el Consell Insular en Serveis Socials

El CIM aconsegueix una labor assistencial bàsica a través del Conjunt dels Centres que són propietat seva:

Hospital General
Hospital Psiquiàtric
Llar de la Infància
Llar de la Joventut
Llar dels Ancians
Hospital de Nit (centre d'acollida dels Marginats)
Centre de Prevenció de Drogues
Grup d'Educació Sanitària a les Escoles d'Infants.

Manté convenis amb uns altres centres tant públics com privats:

Patronat Verge de la Salut (que atén els minusvàlids psíquics)
Centre Lluerna (escola dedicada als subnormals profunds)
Can Ribes (que promou la integració dels marginats)

Facilita ajudes a totes les entitats amb finalitats socials de Mallorca, amb atenció especial a la tercera edat, problemàtica gitana, marginació i minusvàlids.

Entre els projectes imminents hi ha l'elaboració del Mapa de Serveis Socials de Mallorca.

*Consell Insular
de Mallorca*

c/ Palau Reial, 1

cessiu nombre de dirigents. Si el meu fitxer no m'enganya, entre els anys 70 i 80 hi hagué 11 ministres del M.E.C. Els col·laboradors més directes han seguit el mateix ritme i suposant que fossin persones degudament preparades (?) no han durat ni el temps necessari per situar-se.

Els dirigents passen, però queden els administratius. I gràcies a ells s'ha produït una frondosa repoblació burocràtica, composta segons la premsa professional de més de **quinze mil** disposicions. Un catedràtic de Dret Administratiu deia ben clar: «què malament es redacten en el nostre país les lleis i disposicions de tota classe: excessivament llargues, confuses...». I un excel·lent Inspector d'E.G.B. comentava: «per a cada cas hi ha almenys tres disposicions: una afirmativa, una negativa i la tercera fa aigua...».

La conseqüència primera de tot el que hem dit és una confusió mental i un desgavell exasperants.

L'eminent biòleg Dr. Margalef declararà en la televisió: «És inconmensurable la resistència dels escolars ja que són capaços d'aguantar els continuats canvis de tants de sistemes, plans, programes, ideats dins uns despatxos ben aïllats de la realitat i sense comptar amb els escolars que no han de fer més que callar i creure...!».

«Nos hemos quedado así más cerca del siglo pasado que del siglo XXI, gozamos de una escuela pública anémica, cubierta de polvo, cerrada en sí misma, obsoleta, dolorosamente aburrida, desatendida y desprestigiada».

«Si a un sistema sanitario se le mueren demasiados enfermos no se trata de culpabilizar a éstos, sino de revisar a fondo el sistema y el mismo concepto de salud». Són aquestes paraules dels fundadors de la revista «Cuadernos de Pedagogía» (7).

I el resultat final: l'epidèmia que anomenen **fracàs escolar**.

Ramon Llull conseqüent amb el seu realisme pedagògic recomanaria segurament fer cas omís de tota aquesta inútil i ofegada complicació. I sincerament he de dir que aquesta és la solució que es veu obligat a adoptar per tots els mestres que volen treballar amb eficàcia.

* * *

«L. de Proverbis»
(Edició de Venècia,
1507)

Illuminati doctoris Raymundi Lull. omnium disciplinarum consummatissimi. Qui Deum: et seipsum cognoscere docet. Naturas substantiarum: et eorum accidentium demonstrat. Moralesque virtutes: et vitia complectitur sententiarum libellus.

L'escola és pels nins, no pels mestres.

Aquest principi que pareix que es posa de moda, el veig exposat amb gran finor per Ramon Llull.

«Qui vol, Sényer, belles paraules dir ni formar, cové que dó major ocasió al plaer d'aquells qui escolten les paraules que al plaer d'aquell qui les paraules diu; car en l'ocasió serà pus fort en fer plaer als oents, pus fort cercarà lo deïdor paraules plaents e agradables a oir e a retenir...».

Els fets de Llull són també molt eloqüents.

Ja hem parlat dels llibres de text escrits per Llull. Ara concretarem més. El «**Doctrina Pueril**» és la primera enciclopèdia acomodada a la mentalitat dels al·lotets i redactada amb estil adequat, enfocat a la vida pràctica i cap a l'esdevenidor i obrint amples horitzons.

És també el primer llibre dicàctic en català. Li devem, doncs, a Llull una major adaptació als nins i a la seva llengua.

Per entendre millor el que suposa aquest fet, pensem en un nin d'avui que des de sempre ha sentit a ca seva la paraula **cadira**, que té associada al moble per seure. Doncs bé, entra a l'escola i sent que li diuen **silla** ... (i multiplicau els casos). És crear-li

una inútil complicació, causa almenys de retard escolar. Quan sia més gran, estarà en condicions de saber que aquell **moble** es pot anomenar de formes distintes.

L'educació pel poble i amb el poble.

En les comunitats amb consciència de poble els sociòlegs detecten el que podríem dir una **ideologia difusa** o, si voleu, una **cultura difusa**.

Un sociòleg intueix aquest fet en els primers contactes amb la comunitat, per la construcció, en converses informals... i a poc a poc pren cos en la mentalitat d'aquell observador.

És un fet viu que experimenta canvis i pot arribar a morir. És una realitat profunda, supera factors que pareix que han de privar damunt tot, per exemple la política. I es comprèn. La política passa, els dogmes polítics més vigorosos s'esbaldren, però el poble queda.

Vet aquí un curiós experiment. Sostenir una conversació amb perso-

(6) Escuela española. Comentarios del Dr. García-Hoz. N.º 2.750. 10 gener 1985. Pàg. 2.

(7) Entrevista de «El País». 29 enero 1985. Fabricio Caivano, Jaume.

nes d'ideologia política distinta, per separat, naturalment, i fora d'un lloc que pugui condicionar les respostes. La coincidència en principis fonamentals sobre educació, el tema que ens ocupa, és gairebé total, encara que amb diferències de matis.

Un sociòleg entusiasta, emprenedor, aprofundeix en l'estudi del fet, acaba per comunicar l'emoció continguda a un grupet; el que hem anomenat ideologia difusa acaba per concretar-se en una institució, un casal del poble, una escola.

Segons l'opinió fonamentada d'uns estudiosos, aquest fou l'origen de les primeres escoles municipals de Barcelona. Així, l'«Escola del Mar» neix en una platja, fou arrasada per una bomba, però no morí. El fundador, l'eximi Pere Vergés continuà la seva obra a la Rosaleda de Montjuïc i més tard al Guinardó. Sofrí la implacable persecució d'elements centralistes que la feren trontollar... Tot el personal, ple d'entusiasme, se traslladà a la veïna Esplugues de Llobregat on construïren un original i modèlic edifici. Encara els sobraren forces per fundar una altra escola a Badalona i no fa gaire han obert una emissora de ràdio juvenil.

Quina diferència entre una escola **nascuda del poble** i una d'imposada, creada per una acció burocràtica, centralista, rabiosament uniformadora!

Una escola d'**origen extern** que de primera intenció se tolera, pot arribar a la plena acceptació si el mestre dotat de **capacitat crítica de reflexió**, la connecta amb els principis encarnats en la que hem anomenat cultura difusa.

És fàcilment comprensible que aquest seria el camí seguit pels mestres lul·listes. Repetim una vegada més que la pedagogia de Llull és bàsicament pel poble. Hem parlat del segon pla d'estudis dirigit a totes les classes socials del poble i amb la participació de totes les persones aprofitables, encara que no sien **titulades**.

En aquest punt també Llull fou avançat. Mirau com darrerament la **idolatria del títol** ha rebut una forta crítica del Col·legi de França, segons notícies, la «institució universitària de major prestigi d'Europa» que ha dirigit un informe al President de la República, en el qual diu «Pa-

reix necessari introduir paulatinament una reducció de la **sacralització** que encara s'atorga a la **titulació acadèmica**...» ja que, segons el citat Col·legi, no hi ha correlació real entre una determinada titulació i el rendiment laboral específic. Nosaltres també en sabem un poc d'aquest tema.

I, tornant al lul·lisme, moltes obres de Llull estan impregnades de l'amor a la natura, fruit de la incorporació amb extraordinària eficàcia del sentit pedagògic franciscà. D'aquí sortí la deliciosa manera de presentar la seva doctrina, vivificada amb molts d'apòlegs i exemples que encaixen molt bé en la mentalitat popular.

Un mestre lul·lià ha de tenir una actitud sensible a la captació de la ideologia difusa i obrar en conseqüència.

Pedagogia lul·lista i renovació pedagògica.

No seria estrany que en nom del **progressisme**, paraula molt repetida i poc explicada, qualche lector digués que és un disbarat parlar de renovació tractant-se d'una pedagogia tan antiga i que els mestres lul·lians estarien molt bé en el segle XIII.

Seria una gran equivocació fruit de la ignorància de l'obra de Llull.

Com també qualificar de **renovadora** qualsevol idea (a vegades és una simple ocurrència) que no és invenció d'ara, sinó d'un dels clàssics de la pedagogia.

Ramon Llull fou un gran renovador en moltes de coses. Així els estudiosos demostren que, per exemple, en relació al tema de l'ecumenisme, tan ben estudiat en el Concili Vaticà II, encara no se recolliren totes les idees originals de Llull.

I concretant més en la pedagogia, hem d'assenyalar que Llull estudià la realitat objectiva, hi reflexionà i disposà els procediments adequats, però no els fossilitza sinó que els renova i, si comprova que el dinamisme que l'anima, l'ha fet pecar per excés, rectifica, com ho féu en el tema de l'educació moral.

Vegem sols dos exemples de la capacitat renovadora del mestre.

Primer: en la darrera obra sobre Llull que publicà el P. Batllori diu que Mestre Ramon ja parlava del problema de la **creativitat**, no empra aquesta paraula, però parlava

del concepte en el mateix sentit que li donen els estudiosos dels nostres dies.

Segon: la multiplicitat de l'obra de Ramon Llull consta de més de 260 volums, de totes les matèries, en tots els estils. És una enciclopèdia en la qual cada element funciona en termes del pla general: un enciclopedisme funcional i orgànic.

A mesura que ens endinsam en la seva obra veim que se centra en un sistema que Llull anomena el seu Art. L'atribuí a la il·luminació de Randa quan conta que «veié la forma i el mètode d'enfocar-ho tot».

O sia, una estructuració de tot el món conegut i dels camins del nostre pensament: no pren conceptes aïlladament, sinó que cadascun forma part del sistema en el qual tot se relaciona i funciona. Amb aquest intent d'englobar tot el saber humà sota una sola teulada és fascinant i precursor de Leibniz.

Llull inventa un sistema per aguantar totes les possibilitats de combinar tots els conceptes i relacions dins una estructura programada. Un mètode semi-mecànic per combinar els components bàsics d'aquesta estructura i que era el primer intent de mecanitzar el pensament humà. Segles després ens durà a les **computadores** i a la **informàtica**.

Era un sistema completament seu, inclassificable (8).

Podem avui dubtar del caire innovador del sistema lul·lià?

* * *

I ara he de tallar, i m'he de deixar d'idees lul·listes aprofitables avui pels que pretenen esser capdavanters en la **renovació pedagògica**.

No hi ha per què tenir por que la proposició dels mestres lul·lians, un poc utòpica, pugui semblar un retard de 700 anys de la pedagogia.

La millor manera de comprovar que no succeiria així, és fer un passeig pel boscatge lul·lià; i l'estudi de les diverses espècies vos aclarirà el que hem dit i encara hi aprendrem molt més.

MIQUEL DEYÀ I PALERM

(8) Bonner, Antoni. Notes d'una conferència.

DEFENSA DE LA NATURA

Per Sa Serra

per Vicenç Sastre

Podem convenir que, en el darrer decenni, l'ecologisme ha pres a Balears un lloc creixent de força i protagonisme. Si els començaments foren il·lusionats, ara, per aquells que visquem aquells inicis, se'ns plantegen anys de tremenda problemàtica, marcats per fets luctuosos per a la nostra naturalesa. Aquests esdeveniments, artificials, que es tradueixen en el sacrifici de la costa i l'explotació desmesurada de la nostra riquesa natural, cobreixen amb un vel de tristor i desesperança el futur de l'encís, tradicional i universal de les nostres illes.

A Mallorca, a la nostra Muntanya, a Sa Serra, contemplam com conflueixen una sèrie de factors físics i socio-econòmics, que sensibilitzen més la nostra ànsia vers un medi tan simbòlic per a tot bon illenc, tan definitori de la personalitat de la nostra terra.

Moltes vegades ens han repetit que tots, directament o indirecta, depenem del turisme. Doncs bé, cal recordar a tals pregoners que el suport primari i històric, ahir i demà, del nostre turisme és la qualitat i diversitat del nostre paisatge. Aquest és el codi, la llei més vulnerada i oblidada: el respecte als principis de conservació, d'estalvi de la terra, de la matèria prima de la indústria turística.

És ben clar que la muntanya és el factor geogràfic que més personalitza la fesomia de l'illa. N'és un element de perspectiva i un element diversificador, i creador de nous àmbits, d'espais diferenciats. La presència de la muntanya crea la costa brava i és el contrafort de les badies. Origina els vessants hidrogràfics i la seva influència arriba a configurar llocs distants com albuferes o planes d'al·luvió, o reguius, ..., i gràcies als

El voltor, un símbol prou expressiu de la muntanya, d'una lluita per sobreviure.

relleus és possible un tipus o un altre de vida o habitatge. Acota o escalona l'altària les varietats de vegetació, permetent la ubicació d'espècies variades; és un llibre que conta la nostra història geològica, és ventalla que minva la força de la tramuntana, és miranda i espai per recórrer, alhora; és evolució, la muntanya, perquè fa frontera entre comunitats tant lingüística, com històrica, com biològicament parlant. És un museu vitenc i de fòssils, minerals, vegetals i animals, coneguts o per descobrir. És laboratori i arxiu de la vida, la muntanya. La creació hi perdura.

Ajuntem a tot aquest tresor de virtuts i potències els recursos de la serra com a font fonamental de productes útils a l'economia de l'home des de l'oxigen a la caça, des de la fusta a l'aigua, amén de tenir en compte la

vocació dels paisatges muntanyencs com a lloc d'oci, d'estudi i de contemplació.

D'una manera més o menys aparent, és a dir, més o menys visible a l'ull humà, els ecosistemes pateixen —s'adapten, perduren o desapareixen— els canvis ambientals. La naturalesa, emperò, troba, fins i tot en la destrucció, elements de riquesa i creativitat. Molt diferent és l'impacte continuat, inconscient i abusiu, de l'home, més preocupat pel rendiment que no per la continuïtat del mateix.

L'home no ha tengut mai en compte, a la seva comptabilitat, la renovació dels béns naturals que devastava, dels boscos que «desapareixia» o de l'aigua que enverinava. Per això ara costa tant de fer-lo canviar

d'un model còmode de consciència a un altre model no tan permissiu. Li costa superar els esquemes de comportament medieval. Els responsables de dissenyar una política de conservació desconeixen tant el medi com les eines. Ni tan sols tenen una filosofia de finalitats clara d'ordenació. Tenen una mentalitat acomodaticia i utilitària al seu propi servici.

Sumats els comportaments des preocupats i desencertats de generacions d'usuaris, autoritats, propietaris i visitants, vet aquí el que hem heretat: una muntanya econòmicament exhaurida, descapitalitzada, de la qual —tothom que pot— ven les despulles d'un paisatge —altrament recuperable— «a tant es pam».

Quan la premuda gallina comença a escatimar els ous preuats, els responsables dels rendiments es fan creus, mediten fórmules de rejuveniment, miracles de reciclatge, retribuen estadístiques, proposen mesures tendents a considerar estudis previs d'avaluació de l'impacte am-

biental de l'especulació i l'apoltronament,... però no volen reciclar la seva consciència ni assumir el seu analfabetisme científic i històric. No volen descobrir la seva misèria.

Els innocents decrets de declaració de «paisatge pintoresco-artístic» —funambulescs i grollers llenguatges de promeses mortes des del seu naixement—, omplen de rialles i manobres els passadissos de la burocràcia. La revisió i creació de les lleis que haurien de vetlar pel dret constitucional al medi ambient, al paisatge natural i comunitari, topa amb els interessos egoistes dels amos i amb el desinterès i insolidaritat dels beneficiaris potencials, quan no amb la subnormalitat política.

La situació és lamentable: La muntanya s'abandona com a lloc dels treballs tradicionals, malgastada i erosionada. L'empobriment dels pobles i possessions no es pot tapar amb les aportacions de fora, amb subvencions, amb la repoblació immigrant i turística. L'emigració i extinció d'una cultura no s'oculta

amb els lluentons dels visitants des preocupats.

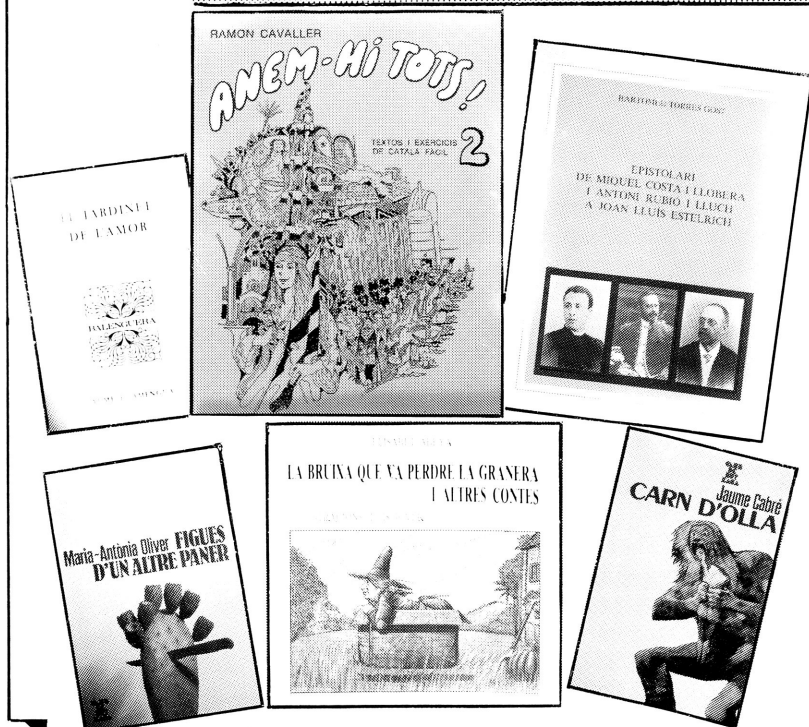
Sa Serra ha acabat de servidora d'aigua, d'objecte fotogràfic del ciutadà del Pla, de cortesana complaent pel temps de vacances i de cap de setmana.

Si som capaços de fer plantejaments crus, però realistes, solidaris i socials, entorn a la muntanya, veurem pistes suficients per donar una mà al restabliment d'una amistat amb la terra nostra. La mateixa tècnica humana que abusa i destrueix al servici de l'egoisme, pot conservar, al servici d'idees escatades de materialisme i incultura.

Per Sa Serra, per a vèncer, s'han d'unir els esforços: els dels amants, els dels amics, els dels veïnats, els dels externs, els dels defensors difunts, els dels indiferents,...; tots els discursos, totes les lleis i consciències, braços, càntics i privilegis, instàncies, ones i murs... Comencem a edificar un futur per a Sa Serra!

VICENÇ SASTRE

DARRERES NOVETATS DE L'EDITORIAL MOLL

Bartomeu Torres Gost, Epistolari de Miquel Costa i Llobera i Antoni Rubió i Lluch a Joan Lluís Estelrich. Biblioteca Els Treballs i els Dies, 27.

Jaume E. Amengual, El jardinet de l'amor. Biblioteca Balanguera, 37.

Jaume Cabré, Carn d'olla. Club de butxaca, 17.

Elisabet Abeyà, La bruixa que va perdre la granera i altres contes.

Maria-Antònia Oliver, Figures d'un altre paner. Club de butxaca, 22.

Ramon Cavaller, Anem-hi tots! 2. Textos i exercicis de català fàcil.

editorial
MOLL

Torre de l'Amor, 4, Palma de Mallorca

ELEMENTS
DE LA SOCIETAT PRETURÍSTICA

DEL GÒTIC EN ELS CASALS DE MUNTANYA

Un apunt sobre Son Catlar de Mancor

per Jaume Llabrés Mulet

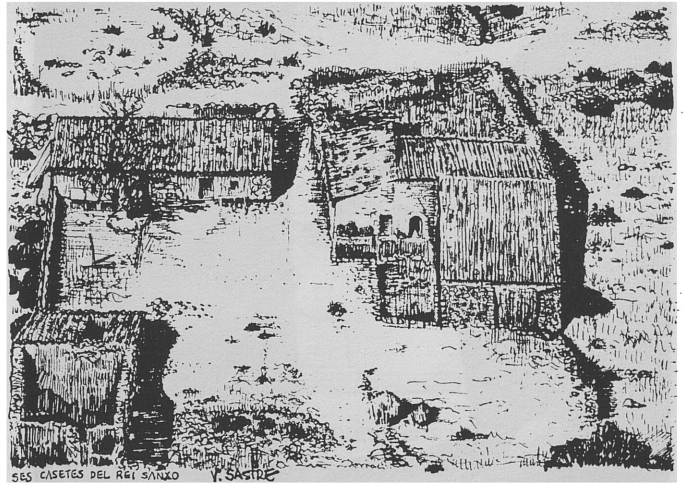
GÒTIC I TRADICIÓ MEDIEVAL A MUNTANYA

És cert que a muntanya no posseïm cap casal que encara conservi, amb més o manco puresa, l'aspecte original del gòtic. L'edifici més autèntic és l'obra del Teix, una casa forta que fou aixecada per ordre del Rei Jaume II de Mallorca en el començament del segle XIV (1). Aquesta construcció ha subsistit de manera parcial i amb additaments posteriors que li proporcionen un remarcable aspecte rústec. El castell del Teix tenia planta rectangular i les construccions es desenvolupaven entorn d'una clastra (2). Es suposa que un paredat fort tancava tot el conjunt.

Al Teix, hi trobam elements gòtics com són els portals d'arc de mig punt i les finestres estretes que semblen espitlleres. Els edificis tenien originalment més alçada i ara apareixen escapçats. Aquesta construcció era com un petit alcàsser muntanyenc que seguia les directrius dels palaus rurals de la Casa Reial de Mallorca. D'altra banda, els investigadors de l'arquitectura històrica dedueixen que el Teix era un model arquitectònic útil per a altres casals de muntanya; particularment d'aquells que fossin de construcció sòlida i amb un cert caràcter fortificat. L'exemple més evident que podríem emparentar amb el Teix, encara que no fos de forma directa, era la casa en ruïnes de Son Catlar de Mancor on la traça medieval n'era notòria.

Possiblement, la persona que havia detectat amb més encert la importància de Son Catlar, era l'historiador Mascaró Pasarius quan va incloure la casa en un mapa de torres i fortificacions del **Corpus de Toponímia de Mallorca** (3). El mateix autor va publicar una fotografia interessant del passadís medieval de Son Catlar en aquella mateixa obra (4).

Entorn als elements gòtics que podien trobar-se en els casals de muntanya, tenim un investigador peoner amb Arthur Byne, l'arquitecte nord-americà que va publicar algunes fotografies molt representatives a **Cases i Jardins de Mallorca**, el famós llibre editat a Nova York l'any 1928 (5). L'obra gòtica rural es va desenvolupar en els segles XIV i XV (6), però cal reconèixer un apogeu d'aquest estil encara en el segle XVI. N'és una mostra l'encantadora clastra de Son Ferrandell a Vallde-mossa que conserva una part datada entorn el 1591, on s'hi observa una palesa tradició medieval (7).

L'alberg reial del Teix és una construcció del començament del segle XIV. L'obra gòtica primitiva destaca a l'angle del nord, on hi ha una façana d'estil fortificat. (Dibuix: Vicenç Sastre).

L'epígon goticista ultrapassa els límits d'aquell segle i s'endinsa en el XVII. Els edificis que són remarcables en aquest període tardà, són obres que tenen segurament

(1) Marcel Duliart. **L'Art en el Regne de Mallorca**. Pàg. 162. Ed. Moll. Palma 1964. Segons l'autor la casa del Teix va esser construïda sobre un terreny que el rei Jaume II havia adquirit l'any 1301. Entorn del 1309 s'acabaven les obres.

(2) Marcel Duliart. Op. cit. Pàg. 162. Hi veim publicat un interessant plànol de l'edifici.

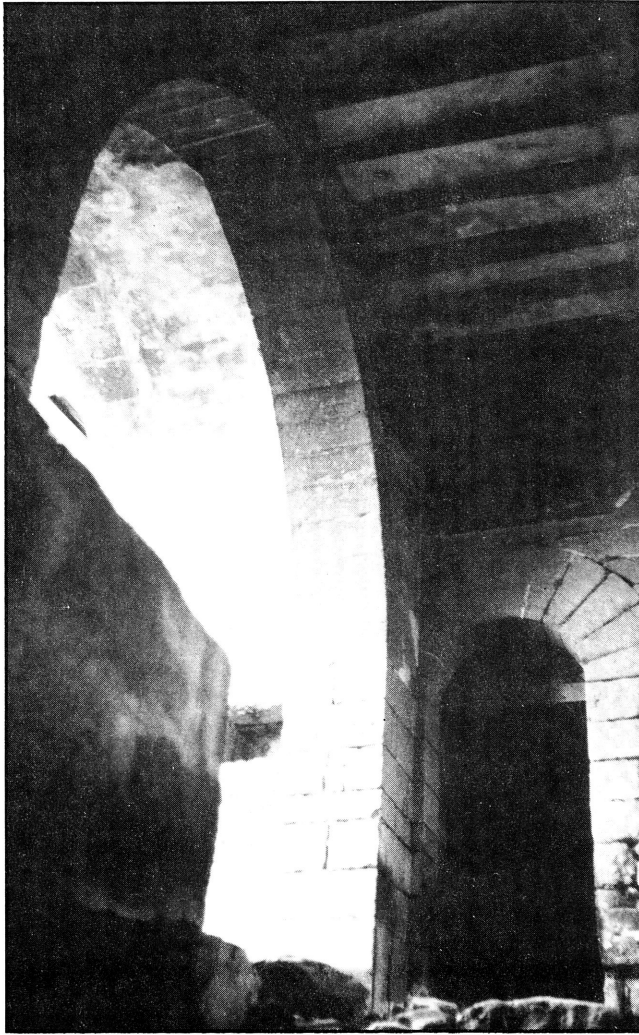
(3) J. Mascaró Pasarius i J. Muntaner Bujosa. **Corpus de Toponímia de Mallorca**. Pàgs. 2.058 i 2.059. Vol. 4. L'edifici es troba integrat en el topònim de Massanella, identificat com «**otro tipo de edificación defensiva medieval o no bien clasificada**».

(4) J. Mascaró Pasarius. Op. cit. Pàg. 855. Vol. 2.

(5) Arthur Byne i Mildred Stapley. **Cases i Jardins de Mallorca**. Edició de 1982. J. de Olañeta. Veure les làmines 13 (Son Olalla?), 110 (Binibalsa? = Biniatzar) i 125 (entrada de Son Marroig).

(6) En el moment actual i pel tema que estam tractant, no podem considerar representatiu el segle XIII. Tal volta podríem fer una menció del famós enteixinat mudèjar d'Alfàbia, considerat en alguna ocasió com obra àrab o bé de l'època cristiana en el segle XIII. Els estudis més recents documenten aquest enteixinat en el segle XIV, per tal motiu els valors arquitectònics medievals que en aquells moments degué tenir la finca no passen al segle anterior.

(7) Arthur Byne i Mildred Stapley. Op. cit. Làmines 9 i 10.

La tipologia de l'entrada medieval mallorquina és present a les cases de S'Estorell Vell. La possessió va esser la propietat senyera de la família Pacs-Fuster de S'Estorell, la qual gaudia d'un gran esplendor en el segle XVI. A la centúria següent part important del patrimoni dels Fuster s'integraria a la Casa Comtal de Formiguera. (Foto Jaume Llabrés).

l'origen en el mil cinc-cents. Les imponents cases de S'Estorell Vell a Lloseta (avui en total ruïna) són l'exemple més espectacular de la unificació de dos ambients arquitectònics ben diferents. Per un costat, hi observam el tradicionalisme medieval d'arrel gòtica i per l'altre el tradicionalisme barroc, marcat per l'austeritat pròpia del país.

S'Estorell té una façana gran datada en el darrer quart del segle XVII, edificada sota el patronatge del Comte Mal (8). L'entrada del casal presenta un arc gòtic excel·lent i, per distints llocs de la possessió, es troben portalets amb arc de mig punt, obrats dins la més pura tradició medieval.

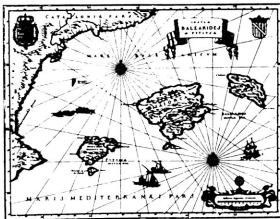
La supervivència del medievalisme arquitectònic aconsegueix la més bella expressió a la plaça del monestir de Lluc, on s'aixecaren els porxets i es disposà d'una font brollador en els finals del segle XVI (9). El brollador era l'ornat final als set monuments marians del segle XV, que aleshores decoraven el camí antic.

Els porxets són una mostra formosa d'arquitectura cívica, molt ben ideada pel fi desitjat: estatge temporal dels devots de la Mare de Déu. La pica del brollador, té un interès particular, perquè la seva traça estrellada recorda molt el disseny dels brolladors claustrals del mil quatre-cents, dels quals n'és un exemple excepcional el de Sant Jeroni de la Murta a Catalunya (10).

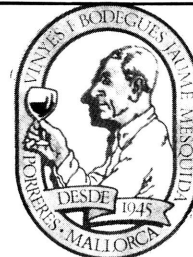
L'EXEMPLE DE SON CATLAR DE MANCOR

Son Catlar de Mancor, tenia una clastra rectangular amb una superfície aproximada de dos-cents cinquanta metres quadrats. El pati era tancat per tres façanes, i en el costat de les cases de Massanella s'aixecava només un mur que superava els dos metres d'altària.

L'edifici s'havia readaptat al pas del temps i mantenia aspectes molt característics de l'arquitectura popular (11). Gran part de la fàbrica primitiva, emperò s'havia conservat. El passadís d'entrada era el típic medieval amb el portal forà d'arc de mig punt i l'arc ogival d'accès a la clastra. Aquest tipus de passadís era molt freqüent a l'arquitectura urbana de Ciutat de Mallorca i d'ells en queden molts de testimonis a edificis que han estat totalment transformats (12).

A la Mar Mediterrània, bressol de la Cultura de la vinya i el vi, emergeix l'Illa de Mallorca. El seu meravellós clima i privilegiada situació fan que hi creixin formes sin-
ces i s'hi creïn esplendorosos vins coneguts des de l'anti-
quitat.

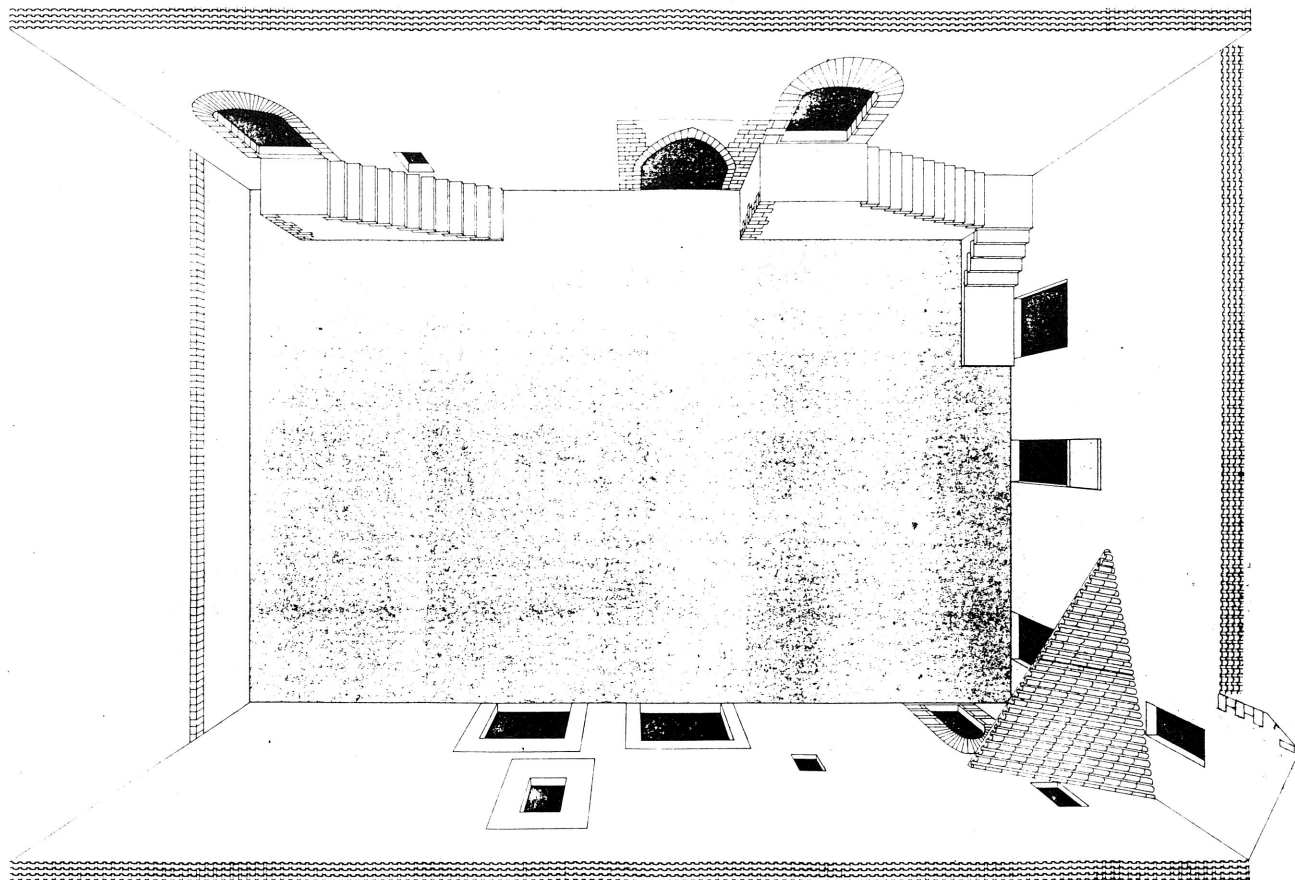

Jaume Mesquida

VINYES I BODEGUES A PORRERES (MALLORCA) Tel. 971/647106

VENDA DIRECTA A LA BODEGA

Reconstrucció gràfica de la clastra de Son Catlar, tal com s'havia conservat fins als darrers anys. Aquí podem observar amb detall els aspectes medievals que subsistien dins aquell conjunt. (Col·laboració de l'arquitecte Guillem Bujosa Cabot).

El portal forà havia subsistit malmès, bastant deteriorat a la base de les rebranques. La façana externa pràcticament no ofería cap cobertura com no fos el propi portal, la qual cosa reafirmava el caràcter defensiu de Son Catlar.

A la clastra s'aixecava una façana de gran importància. Era la corresponent al costat d'entrada, on s'hi obria l'arc gòtic del passadís. L'arc es trobava situat entre dues escales massises i adossades al mur, les quals permetien l'accés a la planta superior. En els replans hi havia un portal que, segons sembla, tengueren arc de mig punt.

A finals de l'any 1982 es va destruir el passadís d'entrada i s'obrí una mòssa terrible que va fer desaparèixer la part central d'aquesta façana. D'aquell passadís amb l'arc ogival i el portal rodó no n'ha quedat la més mínima senya. Un dels portals de les escales també va desaparèixer.

El disseny medieval d'aquesta façana era molt bell i sens dubte era un complement substancial per a conèixer el caràcter de les nostres construccions cíviques d'estil gòtic, sobretot a l'ambient rural. Recordem que els dos exemples més perfectes que tenim a Mallorca de casa gòtica a la part forana, es troben a la zona de Llevant,

concretament els edificis anomenats Torre de Ses Puntes i Torre dels Enagistes a Manacor.

Restava, en un racó del nord-est de la clastra, un portal d'arc de mig punt, de tipologia semblant als del Teix. Les dovelles, i molt especialment les peces de pedra de les rebranques, demostraven la qualitat del seu estil. Quan es va destruir el passadís del casal, aquest portal desaparegué momentàniament (novembre del 82). Posteriorment he pogut comprovar, que la façana on es trobava aquell portal, ha estat arrasada fins un tal punt, que quasi no hi ha rastres dels seus fonaments.

La destrucció del conjunt històrico-arquitectònic de Son Catlar ha estat perfecta.

(8) Jaume Llabrés i Vicenç Sastre. **S'Estorell, grandesa i ruïna**. Article de «Mallorca arreu», Diari «Última Hora» del 27-3-83.

(9) G. Munar Oliver. **Breve Historia del Santuario y Colegio de Ntra. Señora de Lluch**. Palma 1967. Pàg. 27. Els porxets s'edificaren entorn l'any 1576, encara que les obres s'allargaren per un grapat d'anys. L'any 1589 va ésser col·locat el brollador enmig de la plaça.

(10) Alexandre Cirici i Jordi Gumí. **L'Art Gòtic Català - Segles XV i XVI**. Edicions 62. 1979. Làmina 195.

(11) J. Garcia Pastor. **Rutes amagades de Mallorca**. Fascicle n.º 56: **Puig de Massanella (des de Mancor de la Vall per sa Font Nova i sa Font de s'Avenc)**. Veure la documentació fotogràfica on Son Catlar es destaca per la seva rusticitat.

(12) Jaume Llabrés i Vicenç Sastre. **Les entrades d'origen medieval**. Article de «La ciutat vella», Diari «Última Hora» del 6-2-83.

Façana de la clastra de Son Catlar de Mancor, segons una fotografia presa el mateix any de la seva destrucció: 1982. (Foto Jaume Llabrés).

EPÍLEG A UN MONUMENT DESTRUÏT

Son Catlar era un conjunt rural de caràcter fortificat, que desgraciadament no havia aconseguit l'atenció oportuna. No es pot assegurar que les cases fossin expressament un edifici de defensa; perquè, en veritat es troben lluny de la costa i en un indret de la Serra que no podem considerar conflictiu. La fortitud de les formes es deu sens dubte al seu origen medieval.

L'estil de la casa de Son Catlar s'emparentava amb el caràcter residencial de la casa reial del Teix, que s'havia construït per a l'esplai de la caça en els paratges de l'alta muntanya (13). Son Catlar es troba al costat d'un dels grans boscos de l'illa i altre temps va pertànyer a la poderosa família Catlar o Descatlar.

També en el seu moment, l'edifici podia representar l'hàbitat feudal d'una família que dominava les terres d'una antiga alqueria, com era la de Massanella. En aquest lloc, sembla que va existir un petit nucli de població d'origen islàmic.

Els Descatlar, senyors de Massanella, consolidaren els seus vincles i estats en el començament del segle XIV —entorn el 1414— (14). Massanella era part important del seu patrimoni, que tenia per contrapunt les possessions de Sa Vall i Sa Barrala en el Migjorn de l'illa. La casa de Sa Vall conserva una magnífica torre medieval que ha estat estudiada per l'arquitecte Gabriel Alomar (15).

No és fàcil concretar l'època històrica de Son Catlar com a model d'arquitectura. Ja hem vist que el gòtic s'allarga per segles i com les tipologies més tradicionals es mantenen intactes. A cop d'ull, Son Catlar sembla pertànyer a un moment primerenc, sobretot per la simplicitat i fortitud de la construcció i l'absència de detalls ornamen-

tals que podrien ésser típics d'un gòtic florit, com per exemple el del segle XV. Però podríem sofrir un engany, perquè en els períodes tradicionalistes, el gòtic també pren aspectes molt simples. Respecte al caràcter fortificat de Son Catlar a Massanella, n'existeix una cita imprecisa i molt curiosa d'Antoni Furió a **Panorama de las Islas Baleares** (16).

En definitiva, allò que és lamentable no és la manca d'investigació; sinó, la pèrdua d'un monument històric que hauria pogut subsistir perfectament com un conjunt arqueològic medieval. La indocumentació oficial, la desídia dels ajuntaments —que semblen ignorar els patrimonis culturals que els són propis—, i el rebuig que expressen molts de propietaris cap a l'herència del passat, permeten que el nostre país sigui cada dia més eixorc de símbols col·lectius.

JAUME LLABRÉS I MULET

(13) La cria de falcons per a la pràctica de la cetreria va ésser prou cuidada al palau d'Es Pujol de Valldemossa (destruït, ocupa el seu solar la Cartoixa). La casa del Teix era un estatge addicional que permetia als reis mallorquins de romandre dalt del puig, prop del coll de Sóller i de la serra d'Alfàbia.

(14) J. M.ª Quadrado. **Nobiliario Mallorquí** (1850). Edició de 1983. J. de Olañeta. Pàg. 146 (Dezcallar).

(15) G. Alomar Esteve. **Dos documentos medievales de la arquitectura militar**. BSAL. Palma 1955-56. Pàg. 265.

(16) Antonio Furió. **Panorama de las Islas Baleares (1840)**. Edició de 1975. L. Ripoll Ed. Palma. Pàg. 129: «**Los moros le llamaron Masarella, y después de la conquista cupo en la distribución de las tierras del paborde de Tarragona, al que ha sucedido el Sr. Marqués del Palmer. Se ignora el número de vecinos que se reunieron al pie del alcázar como para escudarse con él, pero a últimos del siglo XVI eran ya 14...**» Repassant la lectura d'aquest fragment, cal preguntar-se quin era l'alcàsser entorn del qual es reuní el veïnatge de Massanella. És una referència a les cases de Son Catlar? Aquí se'ns fa atractiva la reconstrucció del paisatge social a la vall de Mancor, on trobaríem la població reunida a Massanella en el final del camí que procedia de Selva i també agrupada en un petit llogaret de topònim àrab: Biniarroi. Prop d'aquest s'aixecaria l'antiga església de Santa Llúcia, amb arcs-diafragma segons els cànons del gòtic primitiu típic del Repoblament (S. XIII-XIV).

S'Arenal
de Mallorca ●
Telèfon 26 50 05

REVISTA QUINZENAL

Bolletí informatiu del poble de S'Arenal, del terme de Lluçmajor, el de Marratxí i la part rural del terme de Ciutat de Mallorca.

El Grup Blanquerna: jovent cap a la utopia d'un país

per Pere Llabrés i Martorell

Quan el propassat diumenge dia 29 de setembre vaig començar la meva ponència a Lluc sobre «Nacionalisme i cristianisme a Mallorca, avui», vaig voler expressar el meu convenciment que el seminari d'informació i reflexió, que era a punt de finir, havia estat ben estructurat, ben conjuntat en una línia coherent que, des del principi, havia portat els participants en un «crescendo» d'interès cap al punt que els organitzadors havíem intentat assolir.

Crec que era ben bé així. Quatre dies havien proporcionat una informació de nivell universitari al centenar gros d'inscrits i oients que havien pujat a Lluc per recollir un material abundós de reflexió sobre aquest país nostre, la seva història, la seva llengua i cultura, el seu dret, la seva fe, el seu present, el seu futur, dins un marc europeu. «Mallorca i Europa: identitat i progrés» era el lema d'aquell seminari, amb què un nou grup, un conjunt de persones joves i no tan joves, es presentava a Mallorca amb el nom de «Blanquerna».

El programa era atapat i es va seguir íntegrament, de cap a peus, just amb algun retard, ben explicable. Els diàlegs després de les ponències foren vius i esperejants. No hi mancà la bulla ni el divertiment els vespres. La companyonia oberta, pròpia d'un jovent que comparteix uns mateixos ideals, es va crear des d'un primer moment. De veres que feia goig estar a Lluc aquells dies.

La idea d'aquellencontre, una mena de petita Universitat d'estiu, s'anava congriant des del novembre del 1984 sobretot. Dia 23 de novembre arribaren a La Real joves del Grup d'Estudis Nacionalistes

(GEN) de Catalunya. L'endemà visitaren Ciutat i pujaren a Lluc. El dia 24 a vespre prengueren vol cap a Barcelona. Al monestir de Lluc havien tingut un dia de reflexió, trescant fins a Sant Pere d'Escorca. Un bon nombre de mallorquins els acompanyàrem en aquella eixida.

Pensàrem que a Mallorca calia fer quelcom de semblant, no per mimetisme, sinó per convicció, per la convicció que calia que un grup de joves mallorquins s'engressassin en la gran idea, en la utopia potser, d'anar fent país seriosament, des de les arrels d'un coneixement ample i profund de la realitat illenca en el marc

dels països que comparteixen llengua i cultura amb nosaltres, en el marc d'Europa i de la cultura occidental. Diversos encontres entre els organitzadors dugueren a la redacció d'un programa, enllestí amb la col·laboració de nombrosos professors i homes de ciència i lletres, que s'imprimí el mes de juliol i es començà a difondre, comptant amb la col·laboració entusiasta del Consell Insular de Mallorca, Obra Cultural Balear, «La Caixa» i Fundació de Serveis de Cultura per al poble. La propaganda es va fer personalment: res aparegué en els mitjans de comunicació de masses.

Dia 26 de setembre vuitanta-un participants s'inscriviren a Lluc. Però més de 125 persones passaren pel Seminari aquells quatre dies. El grup més nombrós era el de Lluçmajor (20), seguit del de Ciutat (18). Nou eren de Sant Llorenç, sis d'Algaida i Santanyí. Pujaren també joves de Capdepera, Cala Rajada, Campos, Colònia de Sant Jordi, Inca, Manacor, Montuïri, S'Arenal, Petra, Ses Salines, Sencelles i Sóller. La majoria eren universitaris, però també hi havia estudiants de COU i BUP, funcionaris, administratius, artistes, obrers i pagesos. El grup era prou divers i cohesionat alhora. El que més destacava era la procedència diferent i el fet que era gent majoritàriament «nova»: no érem els de sempre.

El tema dels dies era més o manco unitari: història, geografia i cultura per al primer dia, ben servits per Josep Amengual, Bartomeu Barceló, Gabriel Oliver i Sebastià Serra. Animaren la vetlada Antoni Artigues, Biel Oliver i Delfi Mulet.

El divendres Joan Vidal i Bartomeu Colom ens explicaren el dret antic i el dret actual de Mallorca, amb especial referència a l'Estatut d'Autonomia de les Balears. Carmel Bonnín parlà d'estratègies militars i d'estratègies de pau a les Illes. La nostra cultura en aquest fi de segle fou el tema de la ponència de Damià Pons, mentre la taula rodona tractà els problemes més punyents de l'actualitat mallorquina: marginats (Jaume Santandreu) i ecologia (Miquel Rayó). La vetlada fou una festa amb les cançons de Jaume Barceló, Pep-Lluís Victory i Xisco Alemany.

El dissabte dia 28 fou el dia de la llengua. De la llengua catalana a través de la història de Mallorca tractà la ponència de Joan Miralles i Jaume Corbera. Sobre la normalització lingüística parlaren Gabriel Bibiloni, Bartomeu Colom i Joan Miralles. Llengua i nació fou el tema que desenrotllà Josep M.ª Llompart. El qui signa aquesta crònica tingué la ponència L'Església de Mallorca i la llengua catalana. També la taula rodona es dedicà la llengua catalana, avui, a Mallorca. Parlaren Ignasi Ribas, Joan Melià i Rafel Horrach. Te-

resa Pagès entretingué amb jocs la vetlada.

El diumenge tingué una obertura cap a un dels eixos del grup naixent: la fe cristiana. El bisbe de Mallorca pujà a Lluç per presidir l'Eucaristia concelebrada. A l'homilia es referí a l'obertura que ha de tenir el nostre cristianisme, defugint qualsevol exclusivisme, amb una atenció preferent per als més pobres. Abans de la Missa, ben participada també amb l'ajut del cant dels blavets, s'havia fet la primera ponència sobre la nostra fe avui, a càrrec de Bartomeu Benàssar. Després de la Missa hi hagué la ponència a què he fet referència al principi d'aquest escrit. Després de dinar, Carles Gasòliba tingué la darrera ponència del seminari: «Cruïlla de l'Europa actual vers l'any 2000: problemàtica econòmica i política».

Com a cloenda, els «Valldemossa» ens delectaren amb l'estrena de noves composicions seves, fetes aposta per aquest primerencontre de «Blanquerna». Havien musicat poemes de Cèlia Vinyes, Josep M.ª Llompart i Blai Bonet. Foren ben aplaudits, amb agraïment, per tothom.

«Blanquerna» és el nom de la gran

utopia de Ramon Llull per a refer la Cristiandat de la seva època. Certament per a refer el nostre poble ens cal l'empenta de la utopia, l'embranchada de l'ideal. Des d'aquí on som, des de les nostres arrels. El «siau qui sou» del poeta cantor de Lluç ens ha d'esperonar avui també. La prova que la utopia és possible, que val la pena que l'ideal sigui assolit, amb coratge, és l'encontre primer d'aquest grup de joves, que tindrà la seva continuació en trobades espaiades al llarg del curs, que ja s'estan programant. La gran majoria dels participants al seminari de Lluç han manifestat el seu desig de prosseguir la tasca iniciada: ara ja amb una participació més activa i conscient.

Després d'aquest seminari a Lluç, la impressió nostra i la visió de futur ha de ser forçosament optimista.

Per acabar, els organitzadors hem de manifestar el nostre agraïment a les entitats que gustosament i d'entrada ens oferiren el seu suport: Consell Insular de Mallorca, «La Caixa», Obra Cultural Balear i la fundació de «Serveis de Cultura per al Poble».

PERE LLABRÉS I MARTORELL

Edicions
Disseny gràfic
Publicitat impresa
Fotocomposició
 Tipografia / Offset

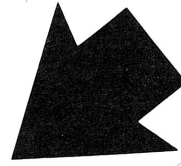
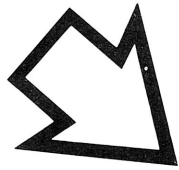
taller gràfic
RAMON

JAUME BALMES, 39 - TEL. 25 44 32 - 07004 PALMA DE MALLORCA

FÁBRICA D'ARTICLES DE PELL
 guants
 bosses
 peces de vestit
 i marroquineria en general

Gran Via de Colón   Telèfon 50 19 00
 INCA

Sobre la crisi política balear:

De la resposta indignada al manifest constructiu

Indignant! No se m'ocorre altra paraula després d'haver sentit la informació que, sobre la crisi política a les Illes, ha transmès el «Telediario» de TV-2, a la mitjanit del 7 de novembre.

El cap d'Unió Mallorquina, Jeroni Albertí, anuncià fa uns quinze dies que el seu partit retirava el suport parlamentari a Alianza Popular. Aquest partit, per tant, restava en minoria parlamentària en uns moments importantíssims per les lleis que s'han d'aprovar: Normalització Lingüística, Electoral, etc. S'obria així un «impasse» del qual podia sortir-se'n amb un nou pacte UM-AP o un altre UM-PSOE-PSM; amb la continuació del centre-dreta o amb la vinguda d'una política més progressista i, potser, més nacionalista. L'interès pel desenllaç era, doncs, lògic i justificat.

N'Arozamena, emperò, no ho troba així. S'ha refermat el pacte de centre-dreta, ens ha dit. Ara bé, amb quines circumstàncies?, amb quin nou tipus de pacte? Res d'això ens ha dit. Després de repassar la informació internacional, la «nacional» (de la nació espanyola, és clar) i de fer una xerrada amb uns nins sobre les seves relacions amb les persones majors ha entrat en la informació «de las autonomías». Sobre l'autonomia balear ha dit que tot continuava com abans. I punt. Així ha despatxat una crisi de la qual se n'havia dit que podia rompre el curs de la política de l'Estat, en la qual hi tenia molt a veure l'operació reformista de Miquel Roca, que podia afectar fins i tot la convocatòria del referèndum sobre l'OTAN. Però, per al senyor Arozamena, es veu, tot això no té importància.

Tot això no té importància, m'imagín, perquè la presidència del Govern Balear no ha canviat de partit i perquè no ha passat a mans de la FSB - Partido SOCIALISTA Obrero ESPAÑOL. I, per això, perquè les Illes no han passat, també, als socialistes espanyols, la informació no té gaire transcendència. L'ha inclòs dins «el bloque de información autonómica» com una noticieta més.

¿Què en podem esperar d'una política que ens és transmesa pels «Telediarios» de TVE d'aquesta manera? Crec que res; almenys, res de bo per a nosaltres. Però, que no fa temps que ho sabem, això? Què podem esperar d'un govern que promou Europalías centralistes, Quintos Centenarios Hispano-Americanos i que només es preocupa —perquè no li queda més remei— per les comunitats autònomes que lluiten constantment i de debò per la defensa de la seva llengua i cultura, per la seva identitat nacional? Absolutament res.

Si la política de l'Estat ens ignora o menysprea contínuament pens que és ben legítim i, alhora, pragmàtic, treballar per allunyar-nos d'aquest Estat, separar-nos-en i lluitar per l'aconsegüiment d'un altre que neixi des de nosaltres, amb el nostre suport i en un pla d'igualtat entre les comunitats que el constitueixin. Catalunya, el País Valencià i les Illes tenim tot el dret a formar un Estat amb una mateixa llengua i cultura i amb una mentalitat més mediterrània i menys atlàntica i atlantista, nascut a través del pacte i no a través de l'annexió o la guerra; no a partir de matrimonis entre monarquies castellano-aragoneses ni de guerres que ens prengueren les llibertats nacio-

nals o que trencaren legalitats republicanes, sinó a partir del diàleg entre gent d'uns països que tenen dret a exigir que aquest diàleg pugui arribar fins a les últimes conseqüències sense imposicions ni limitacions de cap tipus. En català, en el nostre català de Mallorca, hi podem treballar per aconseguir el diàleg i l'enteniement amb els catalans de les altres illes, del Principat i del País Valencià, per tal de constituir un Estat des del qual no se'ns ignori o menyspreï, un Estat que sigui nostre.

De fer una resposta indignada he passat a parlar d'una actitud positiva, constructiva. Hem de menester massa sovint un greuge foraster per fer propostes nostres i vàlides per a nosaltres. Sobre el greuge informatiu només se m'ocorre dir: gràcies, Arozamena! Esperam les teves desinformacions per continuar refermant-nos en les nostres idees; esperam altres crisis perquè ens donin encara més força per continuar lluitant per dur-les a la pràctica. Gràcies per permetre'ns veure que la vostra obstinació en amagar el que passa a ca nostra és una poderosa raó més per convertir la resposta indignada en manifest serè i constructiu.

Finalment, només dir-te que no farà res si canvies, si te'n recordes un poc més de les autonomies. En tenim molts més, d'arguments en favor nostre. Però, és clar, acceptam també els que ens proporcionau vossaltres. Et tendrem present el dia que s'aconsegueixi aquest projecte. Que ho puguis veure amb salut i alegria!

GUILLEM ALEMANY MORELL

La presència missionera de Mallorca a Burundi

Són prop de 300 els preveres, religioses, religiosos i seglars mallorquins que, feels a l'encàrrec de Jesús: «Anau per tot el món...» i seguint l'exemple de Ramon Llull, Fra Juníper Serra i tants d'altres missioners fills preclars de la nostra Església mallorquina, treballen actualment al servei de la Bona Nova arreu del món.

Sense perdre de vista la dimensió missionera universal de l'Església, ans al contrari, per a viure-la d'una manera més explícita, l'Església de Mallorca manté un compromís de col·laboració missionera amb dues diòcesis de Perú, des de 1952 i amb la diòcesi de Gitega, a Burundi, des de 1966.

El P. Jaume Moragues, Pare Blanc, i els PP. Teatins, als anys 50, iniciaren la presència de mallorquins en el Burundi i facilitaren, segurament, l'anada de Mn. Miquel Parets, primer capellà diocesà, l'any 1962.

Des de febrer de 1966, any en que partí el primer grup, han treballat en el Burundi 27 capellans diocesans i 3 seglars. I des de 1973, 12 religioses de la Congregació de les Germanes de la Caritat, hi han treballat en el camp sanitari, en la catequesi i en la promoció de la dona i de la joventut.

L'experiència de la nostra missió diocesana a Burundi ha estat positiva, no només pel que haguem fet o

aportat allà, sinó pel que hem rebut personalment els qui hi hem estat i perquè creim que així la nostra església mallorquina està en el camí de recuperar una de les dimensions més importants i enriquidores de l'esser cristià: la missionera. Dimensió que, sobretot abans del Concili Vaticà II, en general havíem perdut de vista o que, en tot cas, creïem pròpia i quasi exclusiva dels Instituts missioners.

Tanmateix aquest anar i venir, aquest donar i rebre entre les esglésies germanes de Burundi i Mallorca no durarà gaire temps. El govern del general J. Bta. Bagaza ha pres unes mesures no només contra els estrangers sinó contra l'Església i la religió en general. Estan prohibides durant la setmana les activitats relacionades amb el culte. Cada dia hi ha més dificultats i els missioners són obligats a deixar el Burundi perquè no veuen renovat el seu permís de residència.

Un dels darrers missioners mallorquins que queden a Burundi, Jaume Mas, ens ha enviat aquesta carta que descriu molt bé la situació del Burundi i que pel seu interès oferim als lectors de la revista LLUC.

BARTOMEU SUAU MAYOL

Amics:

Vos escric avui, encara des de Gitongo, per agrair-vos els sentiments de comunió amb l'Església que està al Burundi que molts de vosaltres heu manifestat a les darreres cartes que he rebut. Vos agraesc també les paraules de coratge que ens dirigiu als capellans i monges que servim aquesta església i aquest poble que hem arribat a estimar tant.

No m'agrada dirigir cartes «ciclostilades» als amics, sempre m'he estimat més escriure dues lletres a una postal que sortir-ne aviat amb una carta «ciclostilada», però per aquesta vegada cedesc al meu principi perquè així ho demana la necessitat.

No sé qui arribarà primer a Mallorca, jo o aquesta carta. Avui en-

cara vos escric des de Gitongo perquè divendres passat —dia 2 d'agost— quan una autoritat provincial va venir a «visitar» la parròquia per veure com es complien les lleis de l'Estat es va trobar que cap dels tres capellans no érem aquí.

En Pere era a Kavumu per seguir les obres de l'església que estam construint. En Jaume Obrador i un servidor érem a altres sucursals per preparar els nins de Primera Comunió i els pares que havien demanat el baptisme pels seus infants.

Un seminarista del país que passa les vacances amb nosaltres a Gitongo va rebre dita autoritat, varen parlar llargament i l'horabaixa, quan arribarem, ens va contar el motiu de la visita que havíem tengut el dematí.

La diplomàcia del seminarista va

fer que avui nosaltres encara siguem aquí. Per lo que ens va contar i per lo que parlaren, nosaltres haguéssim contestat de manera molt diferent de com ho va fer ell.

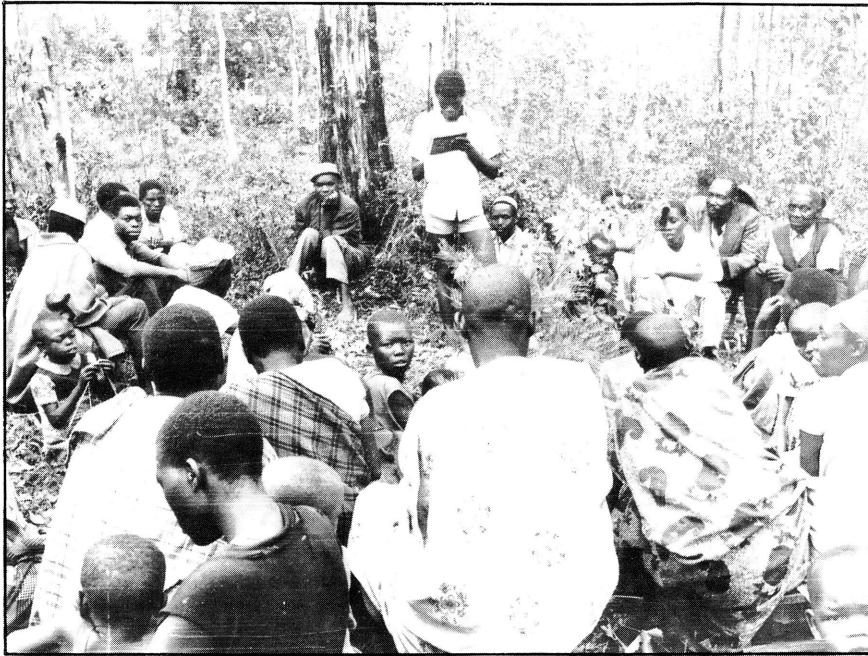
I ara pas a contar-vos una sèrie de fets, amb la limitació de saber que avui per ventura n'han ocorregut altres i no les sabrem fins que qualcú passi per aquí venint de Gitega o de Bujumbura i ens dugui altres noves. No vos véngui de nou si vosaltres rebeu les notícies amb retard...

— A Bujumbura hi ha tres capellans tancats a la presó: el Rector de l'únic Seminari Major del país, el Director de l'Escola de Catequistes de Mutumba i el rector de la parròquia de Sant Miquel i un bon nombre de laics: homes, dones, joves i al·lotes.

El motiu de tots aquests empresonaments a Bujumbura és el següent: La Seguretat Nacional cerca els autors d'una carta escrita per un grup de cristians d'aquesta diòcesi dirigida al seu Bisbe, on li demanen que es posi al front del seu poble per

**L'ESGLÉSIA
NOSTRA**

Cristians al cor d'Àfrica: Burundi

demanar llibertat per a l'Església i que surti en defensa dels drets humans.

— A Ngozi, la darrera setmana de juliol, la Policia Judicial va fer un registre dins el despatx del Bisbat, a diverses parròquies i al Seminari de Burasira que està a 18 Kms. de Gitongo.

— A Gitega, la diòcesi que darre-rament sofreix més les mesures repressives del Govern —fins el mes de febrer d'enguany va esser la diòcesi «mimada»— hi ha 12 capellans a la presó. Als qui estan tancats a Muranvia els està prohibit que ningú els dugui menjar; els qui heu estat al Burundi sabeu bé que de sempre a la presó hi ha presos que moren de fam...

Som conscient que no vos don una llista completa dels fets que passen actualment, per manca d'informació i perquè en passen tants que és impossible donar una informació exhaustiva.

«Per mostra basta un botó», solem dir, i amb lo que vos cont em pareix que ja teniu una bona botonada. Els qui heu seguit una mica els esdeveniments d'aquests darrers mesos, aquests fets que vos cont no vos vendran gaire de nou, però cal anar un poc més endins i tractar de veure el fil que els condueix.

Lo que passa actualment a Bu-

rundi és una persecució oberta i declarada a l'Església, no només a l'Església Catòlica, sinó també a totes les altres Confessions cristianes. És una persecució contra la Religió en general, contra l'Islam també, encara que l'Islam està en una situació especial degut a la influència que En Gadafi té dins el Burundi. És una guerra declarada contra tot el que fa referència a Déu, a «Imana» —el Déu dels avantpassats— de tant de respecte dins la cultura del poble burundès. Dins el llenguatge oficial, dins el llenguatge dels pocs mitjans de comunicació social, s'ha suprimit per decret el nom de Déu.

Tot això ve d'enrere, és un programa pensat i meditat que els governants de la segona República van realitzant poc a poc. Recordau les expulsions dels Combonians l'any 77, les expulsions massives del 79 i del 81, la supressió total de tots els missioners dins la diòcesi de Bururi, les expulsions que es continuen cada dia dins tot el país, els capellans i cristians a la presó...

I la pregunta que tots ens feim: Què hi ha en el rerafons d'aquesta persecució i d'aquesta conculcació clara de tants de drets humans?

Pot esser que tot provengui d'influències estrangeres, dels interessos de països que tenen influència eco-

nòmica i ideològica en el Burundi i obliguen al Govern actual a passar per aquest «tubo»? És una hipòtesi.

N'hi ha una altra: La qüestió racial, tema tabú al Burundi, sobretot des de l'any 72, aquest any de trista memòria per a tot el poble del Burundi, moriren assassinats 300.000 «hutus». Els «hutus» són la raça majoritària al país: són un 83 per cent; però el poder polític està en mans de la minoria «Tutsi» que són un 15 per cent. No pot esser que el govern actual —«Tutsi»— se senti dèbil i tenguí por d'una revolució de la majoria «hutu»?

Pegar un cop fort a l'Església és una manera de dir a l'única institució que acull uns i altres: No proveusis de sortir en defensa de la majoria oprimida.

En el moment que continuu aquesta carta, Ràdio Bujumbura acaba de donar un comunicat del Ministre de l'Interior on es dona l'explicació oficial del per què hi ha laics cristians i capellans que estan a la presó des de fa uns mesos. Diu el comunicat oficial que «són rebels que no acaten les lleis d'un Estat Independent i Sobirà que regula totes les iniciatives socials, culturals i religioses».

En aquests moments, de les 22 parròquies de la diòcesi de Gitega n'hi ha 9 de tancades, perquè els seus capellans són a la presó o han estat expulsats. A alguns missioners els han donat 12 hores per a deixar la parròquia; això ha passat a Kibumbu, Ntita, Giheta i al Sant Sagrament de Gitega.

I acab ja, perquè aquesta carta es fa molt llarga. Vos puc dir amb goig que els capellans i les monges que encara som aquí conservam la pau fins ara, mentre sofrim la inseguretat i la incertesa del moment present i veim partir, amb pena, els amics amb qui compartíem el treball i les preocupacions.

Als qui heu treballat per a aquesta Església que està al Burundi, als qui ens heu visitat i a tots els qui sentiu com a vostra aquesta part de «Mallorca Missionera» vos recordam i vos agraïm tot el que heu fet i feis per aquest poble del Burundi.

Una abraçada ben forta.

JAUME MAS I JULIÀ

La Revolució Quàntica

Cicle de Conferències

L'OBRA CULTURAL DE «LA CAIXA» ofereix, del dia 25 de novembre al dia 6 de desembre, un cicle de conferències sobre «La Revolució Quàntica: una teoria física amb profundes implicacions científiques i repercussions filosòfiques».

La Relativitat i la Mecànica Quàntica són les dues grans revelacions científiques del nostre segle. Mentre la primera es feia imprescindible a l'hora de tractar amb altes velocitats i sistemes a escala còsmica, la Mecànica Quàntica s'hi feia quan ens endinsàvem en els fenòmens del microcosmos. Ambdues teories han exigint una dràstica revisió i un canvi dels conceptes més bàsics i arrelats de la física, fent-los sovint incompatibles amb la intuïció i els esquemes mentals tradicionals. Per tot això, les polèmiques han sovintejat, interessants i, de vegades, d'un nivell molt alt. Aquest és el cas originat arran de l'oposició d'Einstein a la naixent Mecànica Quàntica, cosa que, combinada amb la seva complexitat, la convertia en una teoria misteriosa i de difícil comprensió.

Dilluns, 25 de novembre de 1985

LA CRISI DELS CONCEPTES CLÀSSICS I EL NAIXEMENT DE LA MECÀNICA QUÀNTICA

En la concepció física de la Natura hi ha hagut tradicionalment una confrontació entre la representació contínua i discontinua de la matèria i dels fenòmens naturals. Fins a començament del s. XX hom no podia dubtar de la discontinuïtat de la matèria, mentre que la continuïtat de la radiació semblava evident. La Física moderna s'inicià amb una victòria de la representació discontinua en un domini imprevisible. La hipòtesi de Planck-Einstein referent a l'existència de fotons (quanta d'energia que componen la radiació electromagnètica) va portar a una revolució d'idees. Els aspectes corpusculars i ondulatoris apareixen condensats en aquest quàntum energètic. La hipòtesi de De Broglie, en 1924, amplia aquesta idea dualista d'ona-corpuscle a tots els objectes materials. Així s'originà la nova concepció (quàntica) de les propietats dels sistemes naturals. Caldrà plantejar si les esmentades propietats tenen un valor ben definit o bé només se'n pot adquirir un coneixement probabilístic. Per exemple, es pot preguntar quina és exactament l'energia d'una partícula?

Prof. Josep BERNABEU i ALBEROLA

Catedràtic de Física Teòrica de la Universitat de València

Dimecres, 27 de novembre de 1985

MECÀNICA QUÀNTICA: DISCUSSIÓ D'ALGUNES IDEES CLAU

Els nous conceptes de la Mecànica Quàntica seran

En aquest cicle divulgatiu es vol discutir l'origen de la Mecànica Quàntica i els punts claus del seu subtil contingut doctrinal, tal com la va elaborar l'anomenada escola de Copenhaguen vers 1925. També es pretén establir les seves credibilitat i validesa des d'una perspectiva més actual, apellant als espectaculars èxits experimentals, en l'absència de paradoxes i en interessants aplicacions en el camp de la química. En resum, es tracta de presentar l'ortodòxia quàntica com una sòlida teoria d'amplíssima acceptació que, com algú ha dit, pot considerar-se una obra cabdal del pensament humà.

L'Obra Cultural de la Caixa de Pensions, que ja va presentar l'any passat un cicle de conferències dedicat a la Matemàtica, ha cregut oportú de continuar en aquesta línia i oferir ara, amb motiu del primer centenari del naixement de Niels Henrik Bohr, aquest cicle que tracta la Revolució Quàntica, tant en el seu contingut científic com en algunes de les seves repercussions filosòfiques.

analitzats amb l'ajut d'un senzill Gedankenexperiment, d'un experiment pensat precisament per servir de marc per aquesta anàlisi. Entre les idees claus que es discutiran hi ha la dualitat ona-corpuscle, el principi d'incertesa de Heisenberg, la crisi del concepte de trajectòria, el principi de superposició d'estats, el nou paper que juga la mesura en la descripció de la realitat física...

Aquest nous camins del pensament científic exigeixen una adaptació dels esquemes mentals usuals que, fins i tot avui dia, es fa sovint només a contracor i sense convicció. S'esbossaran algunes raons que permetin entendre millor el perquè d'aquesta dificultat en assimilar les noves idees.

Prof. Rolf TARRACH SIEGEL

Catedràtic de Física Teòrica de la Universitat de Barcelona

Divendres, 29 de novembre de 1985

MECÀNICA QUÀNTICA: UNA TEORIA CONVINCENT

La credibilitat de tota teoria física exigeix alhora l'absència de contradiccions internes i l'adequació de les seves conseqüències o prediccions als fets experimentals. Aquest darrer requisit esdevé particularment sorprenent i rellevant en el cas de la Mecànica Quàntica. La sorpresa s'origina en el profund contrast existent entre els principis quàntics (i, per tant, llurs conseqüències) i la nostra mentalitat habitual lligada a la Física Clàssica. La rellevància apareix en observar que els fets experimentals coincideixen amb les increïbles prediccions, quàntiques i no amb aquelles per les quals, intuïtivament, hauríem posat la mà al foc. Fenòmens clàssicament inconcebibles, però estretament arrelats al principi d'incertesa, la no-

existència de trajectòries, la indistingibilitat de partícules i altres idees claus de la Mecànica Quàntica, han estat observats experimentalment de manera directa i espectacular. M'agradaria analitzar-los, remarcant-ne el vessant conceptual, intentant així encomanar-vos les meves creença i devoció (actuals) en la ideologia quàntica.

Prof. Albert BRAMON i PLANAS

Catedràtic de Física Teòrica de la Universitat Autònoma de Barcelona

Dimarts, 3 de desembre de 1985

BOHR-EINSTEIN: UN DEBATE HISTÓRICO VISTO EN PERSPECTIVA

Pocs debats en la història del pensament ultrapassen en durada (un terç de segle) i en profunditat al sostingut pels dos gegants de la Ciència del segle XX: Niels Bohr i Albert Einstein. Des de l'extrem de pretendre una inconsistència lògica en els principis quàntics, fins al de refutar-ne llur completitud (paradoxa d'Einstein, Rosen i Podolsky) per descriure la realitat física, Einstein sotmet a una penetrant crítica el marc conceptual i interpretatiu ortodox de l'Escola de Copenhaguen.

Els experiments recents d'Aspect sobre la desigualtat de Bell, en cofirmar les prediccions quàntiques, fan palesa la no-separabilitat d'una realitat alhora estranya i provocativa.

Prof. Alberto GALINDO TIXAIRE

Catedràtic de Física Teòrica de la Universitat Complutense de Madrid

Dijous, 5 de desembre de 1985

MECÀNICA QUÀNTICA: BASE I FUTUR DE LA QUÍMICA

La Mecànica Quàntica ha permès donar una fonamentació rigorosa als conceptes intuïtius dels químics, donant lloc al naixement d'una nova branca de la Química que hom denomina Química Quàntica.

Un punt central de la Química és el concepte d'enllaç químic, la comprensió del qual va portar de cap els químics durant tot el segle XIX. Tan sols dos anys després de la formulació de l'equació de Schrödinger, la Mecànica Quàntica hi aportà la solució definitiva. El concepte d'orbital molecular així introduït s'ha mostrat enormement fecund en l'explicació d'una gran quantitat de fenòmens químics.

Prof. Antoni OLIVA i CUYÀS

Catedràtic de Química-Física de la Universitat Autònoma de Barcelona

Divendres, 6 de desembre de 1985

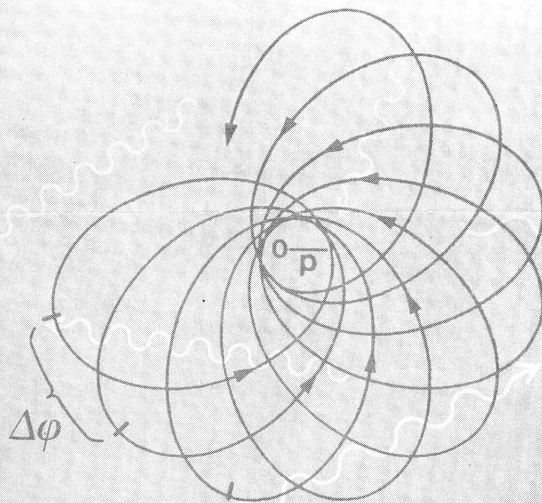
TAULA RODONA

Debat sobre «Revolució Quàntica i Relativitat», que dirigirà el Prof. Joan Martorell, amb la intervenció dels Professors Lluís Mas, Carles Bona i Montserrat Casas, tots ells de la Universitat de les Illes Balears.

Les conferències seran a les 19'30 hores, a la sala d'actes de «La Caixa», Avinguda Alexandre Rosselló, 40, 4.^{rt.} Ciutat de Mallorca.

L'OBRA CULTURAL DE LA CAIXA DE PENSIONS

PRESENTA

LA REVOLUCIÓ QUÀNTICA

UNA TEORIA FÍSICA AMB PROFUNDES IMPLICACIONS CIENTÍFIQUES I REPERCUSSIONS FILOSÒFIQUES

CICLE DE CONFERÈNCIES

Dilluns, 25 de novembre de 1985

LA CRISI DELS CONCEPTES CLÀSSICS I EL NAIXEMENT DE LA MECÀNICA QUÀNTICA

Prof. Josep Bernabau i Alberola

Dimarts, 27 de novembre de 1985

MECÀNICA QUÀNTICA: DISCUSSIÓ D'ALGUNES IDEES CLAU

Prof. Rolf Tarrach Siegel

Divendres, 23 de novembre de 1985

MECÀNICA QUÀNTICA: UNA TEORIA CONVINCENT

Prof. Albert Bramon i Planas

Dimarts, 3 de desembre de 1985

BOHR-EINSTEIN: UN DEBATE HISTÓRICO VISTO EN PERSPECTIVA

Prof. Alberto Galindo Tixaire

Dijous, 5 de desembre de 1985

MECÀNICA QUÀNTICA: BASE I FUTUR DE LA QUÍMICA

Prof. Antoni Oliva i Cuyàs

Divendres, 6 de desembre de 1985

TAULA RODONA: "REVOLUCIÓ QUÀNTICA I RELATIVITAT"

Professors Joan Martorell, Lluís Mas, Carles Bona i Montserrat Casas.

Sala d'Actes de "la Caixa", Av. Alexandre Rosselló, 40-41. Palma de Mallorca a les 19'30 hores

CAIXA DE PENSIONS
Obra Social

HISTÒRIA NATURAL

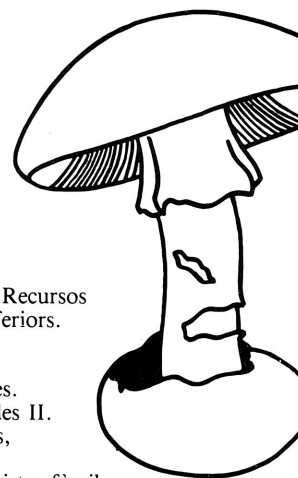
dels Països Catalans

15 volums

Relligats en símil
de pergamí amb
estampacions en sec,
or i verd.

7.500 pàgines
11.000 il·lustracions

- Geologia I • Geologia II • Recursos geològics i sòl • Plantes inferiors.
- Fongs i líquens • Plantes superiors • Vegetació.
- Invertebrats no artròpodes.
- Artròpodes I • Artròpodes II.
- Peixos • Ocells • Rèptils, amfibis i mamífers.
- Sistemes naturals • Registre fòssil.

ENCICLOPÈDIA
CATALANA

L'obra més moderna
i imprescindible per a
professors, estudiants i
amants de les ciències
naturals.

Estic interessat a rebre més
informació sobre les obres
marcades amb una X, en
condicions especials de subscripció.

**Història Natural
dels Països Catalans**

Gran geografia comarcal de Catalunya
Gran Enciclopèdia Catalana
Catalunya Romànica

Nom _____

Adreça _____

Població _____

Tel. _____

Director de l'obra
Ramon Folch i Guillèn

DIGEC, S.A. Av. Diagonal 357, 08037 Barcelona

Josep Serra i Pastor, batle de Sóller

Dins el Sóller progressiu i europeïtzant dels anys 20 i 30 al costat de na Maria Mayol hi destaca la tasca dinamitzadora, de motor de moltes activitats, d'en Josep Serra i Pastor (Sóller 1898-1962). En Josep Serra, com la mateixa Maria Mayol, en Pere Oliver i Domenge, n'Emili Darder, etc. forma part d'un moviment renovador de la vida mallorquina expressat culturalment a través de l'Associació per la Cultura de Mallorca i políticament a través de l'Esquerra Republicana Balear, enormement actiu i carregat d'iniciatives.

El seu pare Pere Lluç Serra i Canyelles havia estat del partit maurí com esqueia a la seva posició social i a una família d'antiquíssima avior sollerica.

Va estudiar a Barcelona, i degué esser allà —com tants d'altres— on s'acostà a les idees liberals i nacionalistes. A començament dels anys 20 muntà una apotecaria a Sóller, instal·lant un laboratori d'anàlisi. A la rebotiga s'hi reunia una nombrosa tertúlia (Trias, Bauzà, Valcaneres, Roses, Arbona, Rovira, etc.) i allà es discutia de tot: literatura, art, política o de qualsevol afer que tocàs a Sóller. Ben segur que en aquell racó s'hi congriaren nombroses idees que després, i en bona part per mor del caràcter emprenedor d'en Josep Serra, es traduïren en realitzacions.

Josep Serra i Pastor, llicenciat en Farmàcia, militant d'Esquerra Republicana i batle de Sóller durant la República.

LLUC

**Bolletí
de
subscripció**

NOM.....

DIRECCIÓ.....

POBLACIÓ.....

es fa subscriptor de la revista **LLUC** per l'any 1985. Pagarà l'import (1.150 pts.) (estranger 1.400 pts.)

.....enviant gir postal o taló bancari barrat

.....per un rebut domiciliat a Banc o Caixa.....

Marcau amb una X la forma de pagament que us interessi.

Retallau i enviau aquest bolletí de subscripció a **LLUC, apartat de correus 619, Palma de Mallorca**, i rebreu puntualment al vostre domicili la nostra publicació bimestral.

Entre les nombroses activitats on intervingué cal remarcar la seva intervenció dins el «Círculo Sollerense», del qual en fou president, i aconseguí evitar la seva desaparició. Animà també la Societat Esportiva de Sóller, i participà a la creació de la Delegació sollerica de l'Associació per la Cultura de Mallorca i de la Tafona Cooperativa.

Políticament la seva activitat s'orientà dins un republicanisme de signe mallorquinista, amb na Maria Mayol, Joan Palou i Coll, Jaume Bennàsser, Josep Pizà, Bernat Marquès, Llorenç Roses i altres. Fundaren Acció Republicana i després Esquerra Republicana Balear, que arribà a tenir una notòria implantació dins Sóller.

A la sessió de l'ajuntament de Sóller del 17-6-1931 en Josep Serra proposà dirigir-se al President de la Diputació per tal que convocàs els ajuntaments i associacions a una reunió per a elaborar l'Estatut d'Autonomia, i a l'assemblea del Teatre Principal del juliol de 1931 hi defensà l'ús i l'ensenyament del català.

El seu curt període de batle de Sóller vengué caracteritzat per una onada de dinamisme en l'aspecte sanitari (endegament del projecte de cobrir el torrent), clavegueres, Mercat Nou, safareig regulador, escoles, etc., un caramull d'iniciatives que es començaren a la seva època.

Els fets de juliol de 1936 donarien peu a nombroses consideracions, ja que revestiren certes particularitats en

conjuntar-se l'actitud fidel a la República d'alguns carabiners i militants de l'esquerra amb l'actitud enèrgica de Josep Serra, de tal manera que fins el dia 21 els falangistes no es pogueren fer càrrec del poder municipal.

La seva fermesa li reportà a més de l'empresonament la condemna a mort al costat d'un grup de sollerics (com contava Jaurès a **Condema a muerte del alcalde Josep Serra**, «Última Hora», 8-6-78). Fou indultat gràcies a gestions familiars i del bisbe de Vic, però romangué mig any condemnat a mort amb totes les conseqüències de desfeta psicològica i física que això pot comportar. L'amollaren el 29-4-1943, havia estat a la presó 6 anys, 7 mesos i 14 dies.

L'empresonament, la mort de la seva filla major i més tard del seu pare i la seva esposa pogueren més que la seva vitalitat, es reclougé en una espècie d'exili interior en la lectura, i dedicat a algunes labors del camp a les quals era aficionat. Morí als 64 anys el 10-12-1962.

MATEU MORRO

N. B. Agraesc les informacions proporcionades per Bàrbara Serra i Tomàs Morell de Sóller, així com per Sebastià Cirerol, també de Sóller.

llibres
en català
i juguetes

CARRER RUBÍ, 5
TEL. 21 38 21
PALMA

J. Masdeu
Josep Tous Ferrer, 1 - Tel. 216033 - Palma de mallorca

al servei
de la dona
jove i elegant

dona
corseteria
J. Masdeu
COLON, 62 - Tel. 216558
Palma de Mallorca

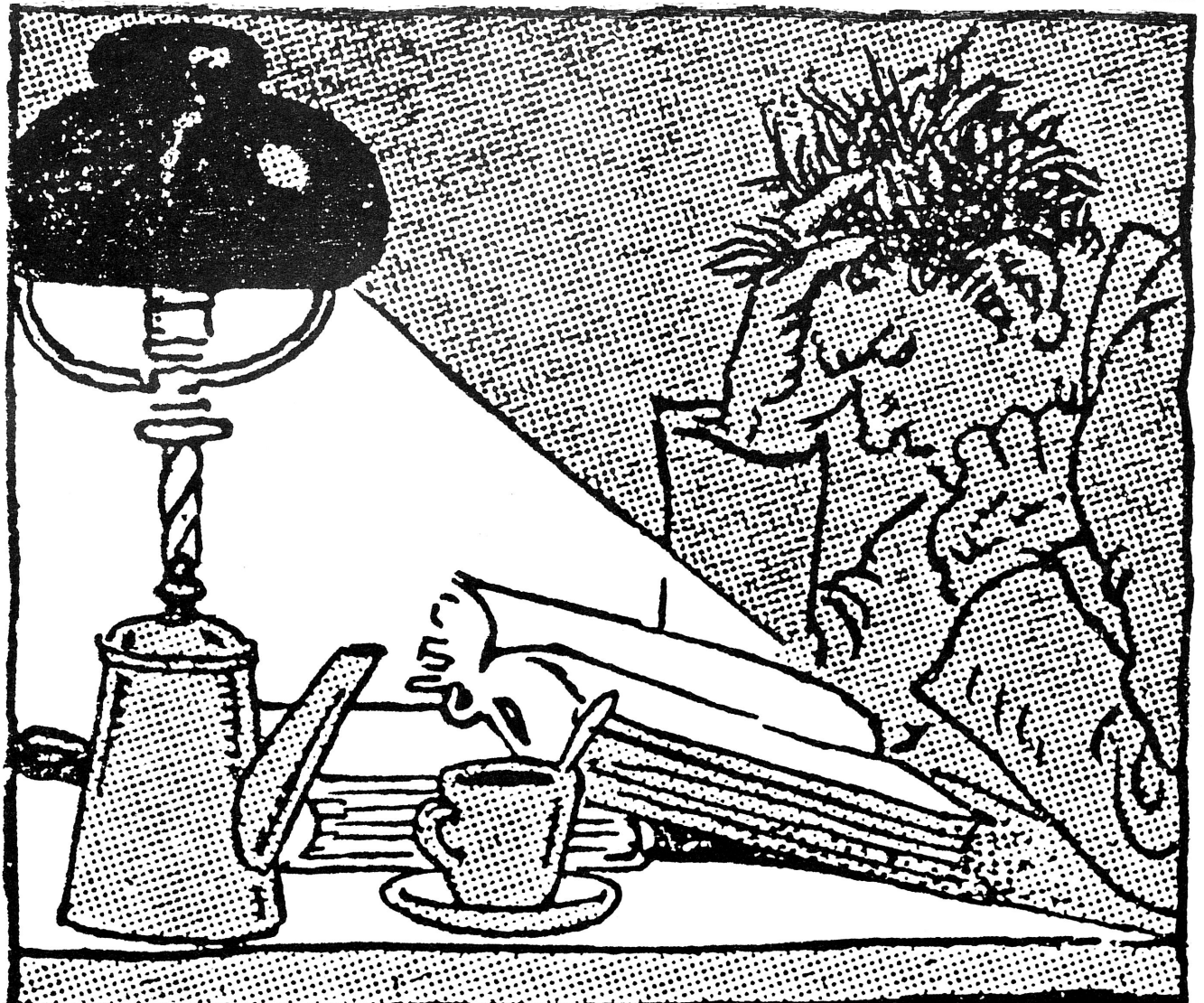
ALFA

Ja està a la venda

Mètode pràctic d'autocorrecció gramatical assistida
per Jaume Morey Sureda

250 pts.

*La història és l'únic instrument que pot obrir
les portes a un coneixement del món d'una manera,
si no científica, sí almenys raonada.*

Pierre Vilar

L'AVENÇ

Revista d'història mensual
Regàs, 14, 4t, 3.ª, Barcelona-6 - Telèfon 218 62 08

Llibres

Església i part forana

BARTOMEU BENNÀSSAR, **Església a la part forana de Mallorca. Arrels d'una pastoral.** (Mallorca, 1985). 160 pàgines.

Un dels grups de capellans més actius avui i que més poden marcar el devenir present i el futur immediat de la nostra Església de Mallorca és el grup de preveres de la part forana. Són un signe de la vitalitat de la nostra Església i s'han fet presents, en proclames i accions, en el panorama cívic i eclesial de la nostra illa. Es reuneixen periòdicament, darrerament a Pina. És per a aquestes reunions o xerrades que En Tomeu Bennàssar va preparar el que ara surt imprès per a memòria i per a recolzament i il·luminació d'una tasca pastoral que es creu urgent.

Una i altra vegada s'ha escrit que, dins l'Església, no hi pot haver una activitat de gruix i amb voluntat i garantia d'èxit sense una reflexió teològica que li doni suport i motivació. És el que Bartomeu Bennàssar pretén amb aquestes xerrades, o reflexions, que estan particularment atentes a la realitat mallorquina i també prenen llum i força d'altres experiències a diversos indrets, fora de Mallorca.

Com sempre, la postura d'En Tomeu és militant i compromesa. Tractant-se del camp, de la ruralia, hom té la temptació de caure en l'ègloga o en l'enyorança. Sabem que la realitat del nostre camp, tot i que vivim immersos en un món votat al turisme, és aspra. El «fora-vila» i el «fora-ciutat», ens diu el pròleg del llibre que comentam, té les connotacions de sector discrimi-

nat, oblidat, mancat, i àdhuc, explotat. Davant aquest panorama real ¿quina ha de ser l'actitud de l'Església? El llibre vol prestar un servei de fonamentació teològica a la possible resposta.

Cinc són les notes que es donen a l'Església perquè sigui de veres signe de salvació per al poble de la part forana: enterrada, popular, perifèrica, inculturada i local. Cada nota és explicada i és examinada per treure'n les possibles derivacions cap a una acció eclesial, sempre just devora la realitat.

No cal dir que les propostes d'accions concretes no se'n van mai per les branques, ni són fruit de cabòries «celestials», desencarnades. En llegir el llibre, el lector capta tot d'una que el qui escriu s'ha compromès i es compromet en les propostes que fa, en l'anàlisi que mai es feta d'enfora sinó de ben prop, en les conclusions que sempre empenyen a una tasca a favor dels més marginats sobretot, i sempre a favor de la identitat del poble.

Els qui treballam, des de qualsevol angle, perquè el nostre poble recobri i assumesqui la personalitat pròpia, ens n'hem d'alegrar ben de cor per l'aparició d'aquest llibre, que inclou una reflexió lúcida sobre una part tan important de la nostra comunitat humana i ofereix unes pistes d'actuació, que certament, si són acceptades amb il·lusió i coratge, possibilitaran una promoció integral dels homes i dones del nostre camp, de la nostra pagesia.

LL. M.

llibreria

Jovellanos

- pósters
- làmines
- postals...

Jovellanos, 1 Tel. 22.14.66
Ciutat de Mallorca

llegiu

**mallorca
socialista
la revista
de l'esquerra
mallorquina**

PSM

Partit Socialista de Mallorca
carrer Temple, 7 - Ciutat

Diners sense distàncies.

Aquest és el símbol de "la Caixa".

La Caixa d'Estalvis més important del país.

Més de 800 oficines, connectades per teleprocés, a Catalunya i Balears, Madrid, València, Saragossa i Bilbao.

A qualsevol, i en el moment que vulgui, vostè pot disposar dels seus diners a l'instant, a través de les llibretes d'estalvi, els talonaris de compte corrent, les targetes de crèdit, els caixers automàtics...

A "la Caixa" no hi ha distància per als diners.

CAIXA DE PENSIONES

"la Caixa"

L L U Í S

LLAÇA

A U D I T Ò R I U M

18 / 22 desembre a les 22h.

Venda anticipada d'entrades: Tris-Tras, Sindicat, 4. Llibreria Espirafocs, Inca; i a l'Auditori

AJUNTAMENT DE PALMA

Diario de Mallorca
Radio Mallorca

diseño: manolo rivera